

KULTÚRA

ROČNÍK XIII. – č. 9

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

5. MÁJA 2010

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00€

Snímka: Katarína Džunková

V oľným okom za hviezdnej noci môžeme pozorovať tri či päťtisíc hviezd. Je možné, že hviezda, ktorej svetlo jasne vidíme, už dávno zanikla. Cesta od nej k nám je taká ďaleká, že jej svetlo ešte stále putuje. Tento jav z vesmíru môže byť aj obrazom ľudí minulosti, ktorí žili na tejto zemi, hoci aj pred niekoľkými storočiami. Svetlo ich životného príkladu nám ide v ústrety i dnes. Právom to platí o osobnostiach, ktoré Cirkev povýšila na oltár. Svetlo ich života je pre nás aktuálne a vytvárame s nimi „communio sanctorum.“

Nie je to inak ani v súvislosti s osobnosťou svetového formátu - sv. Vojtechom, biskupom a mučeníkom.

Úcta k nemu sa v mnohorakej podobe prejavovala celé storočia, predovšetkým v živote poľského národa, kde mučeníckou smrťou zomrel r. 997 a už o dva roky bol kanonizovaný. Táto úcta bola živá na území českého kráľovstva, z ktorého vyšiel, ale aj v Uhorsku, kde si uctievali tohto svätca ako krajinského patróna. Na území bývalej Svätej rímskej ríše nemeckého národa si ho uctievali ako ríšskeho patróna, ale jeho úcta je známa aj na území dnešného Talianska, kde sa zdržiaval ako benediktínsky mních. Právom, veď prezieravá činnosť biskupa Vojtecha, hlboké a pravoverné učenie, oddanosť svätej Cirkvi, apoštolská horlivosť a veľkodušnosť i obeta jeho života mu získali obdiv aj u jeho nepriateľov.

Uvedomujeme si, že jeho misionárske dielo je veľkým a dôležitým prínosom pre rast spoločných kresťanských koreňov Európy. Tým, že Vojtech uplatňoval svoje charizmatiké dary,

Úcta sv. Vojtecha v dejinách Slovákov

prispel rozhodujúcim spôsobom pri vytváraní Európy predovšetkým v oblasti náboženskej, ale aj občianskej a kultúrnej jednoty. Sv. Vojtecha právom možno podľa mnohých pokladať „za významného propagátora slovanskej myšlienky vtedajšej Európe,“ a v tomto ohľade mu

VILIAM JUDÁK

NITRIANSKY SÍDELNÝ BISKUP

právom patrí popri sv. Cyrilovi-Konštantínovi a Metodovi popredné miesto.

Mnohokrát sa ľudstvo presvedčilo, že ani dnes nejestuje iná cesta, akou išiel tento svätec, „ktorý spája národy,“ k prekonaniu rôznych napätí, chaosu, rozdelenia a protikladov nielen v Európe, ale aj na celom svete. Pápež Ján Pavol II. v encyklike Slavorum Apostoli v tomto duchu napísal: „Byť kresťanmi v dnešnej dobe znamená byť tvorcami vzájomného spoločenstva v Cirkvi aj v spoločnosti.“

V tomto duchu sa prihovril veľký pápež našich čias aj k Európskej rade v Strasburgu 8. októbra 1998: „Je veľa dávnych zdrojov tejto civilizácie pochádzajúcich z Grécka a Ríma, z prvkov keltských, slovanských a germánskych, ktoré boli hlboko poznačené kresťanstvom. (...) Počas takmer dvadsiatich storočí vytvorilo

kresťanstvo pohľad na svet a na človeka, ktorý zostáva i dnes zásadným prínosom napriek všetkým rozdeleniam, slabostiam a dokonca i napriek zabúdaniu zo strany kresťanov.“

Určite k týmto duchovným hodnotám, ktoré sme si zachovali a ku ktorým sa hlásime aj dnes, prispela aj svätovojtešská úcta. Na území Slovenska ju možno sledovať až po súčasnosť. Sv. Vojtechovi sme zasvätili chrámy a kaplnky, postavili oltáre... Umelci ho zobrazili na monumentálnych i drobných umeleckých dielach.

Liturgická úcta v bývalom Uhorsku, súčasťou ktorého bolo aj Slovensko, je zaznačená aj v Nitrianskom evanjeliári, (druhá pol. 11. storočia) kde sa na deň sv. Vojtecha (23. apríla) uvádza názov evanjelia určeného na tento deň: Qui vos audit, me audit (Lc 10,16).

Na Ostrihomskej provinciálnej synode z r.1493 sa uvádza: „de Festivitatibus colendis in Ecclesia ac Diocesi et jurisdictione Strigoniensis: Festus gloriosi Pontificis et Martyris S. Adalberti, Ecclesiae nostrae Strigoniensis Patroni die 22 Apr.“ (deň sviatku sa však uvádza 22. apríl). Liturgia hodín z r.1424 a 1484 uvádza: „sequentia festa habentur... VI. Nov. Translatio S. Adalberti E.M.“

(Pokračovanie na 4. strane)

Ani neviem, o čom písať skôr, taký je tento čas plný protikladov a rozporov. Celý svet sa varí ako v jednom obrovskom neviditeľnom kotle. Slabším povahám sa zdá, že zlo triumfuje. Víťazný pochod zlého akoby prechádzal všetkými vrstvami, jednotlivcom, rodinou, ulicou, spoločnosťou, politikou, medzinárodným spoločenstvom. Ešte ho i sprevádzajú podivné katastrofy - zemetrasenia, výbuchy sopiek, pády lietadiel, ekologické pohromy, výkyvy počasia. Vnútorňý človek, obývajúci našu telesnú schránku, o ktorú sa tak úzkostlivo staráme, sa stavia na hlavu, aj keď ľudia ešte stále stoja na dvoch nohách, nie na rukách, ani sa zatiaľ nepresúvajú štvornožky ako zvieratá.

Milosrdenstvo chcem ako obeť

TEODOR KRIŽKA

Lenže onen vnútorňý človek už nemaľuje ako Leonardo da Vinci alebo Rembrandt, ale ako obyvateľ pravekej jaskyne. I hudobné rytmy sa už nepodobajú na Mozarta, Chopina, Bacha, Čajkovského či Rachmaninova alebo Šostakoviča, ba už ani nie na Beatles či Deep Purple, na ktorých podľa vyjadrenia mladého hierarchu on sám vyrástol, ale imituje skôr dupot nôh šamana okolo obetného ohňa. Mladým básnikom je na posmech Sládkovičova Marína, nehovorí im nič Ján Hollý, Janko Kráľ, parodujú Hviezdoslava, i Rúfus im je už iba objekt urážok. Nájdu sa i takí veľduchovia, pre ktorých je slovenčina jazyk „fialový a drevený“. Iní by dokonca úplne vážne z literatúry vylúčili slová ako láska, pravda, nádej či viera. Ako so zdesením počúvam autentické svedectvá, na teologických fakultách len tak zo špásu alebo pre nedostatok iných príležitostí študujú i neveriaci mladí ľudia, v súkromí holdujúci okultizmu, mágií, sektárstvu, ázijským filozofiám. Pred pár rokmi som mal tú česť i osobne sedieť v kruhu študentov bratislavskej religionistiky, ktorí sa priam hrdili tým, že predmetu svojho štúdia neveria.

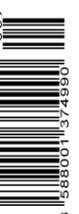
No stretávam sa aj s opačným extrémom. Ľudia hrajúci sa na obrancov mravnej čistoty a pravej viery sa horlivo pohoršujú, vypisujú listy vrchnostiam a šíria klebety, striehnuc na každé ľudské gesto, ak to preženiem, i na mimovoľný pohyb oka, aby zo samého stredu svojho zmyslu pre spravodlivosť a záujmu o spásu duše svojho bližného čím viac skompromitovali nevinnú osobu.

Ani neviem, ktorá podoba zla je väčšia. Či prírodné katastrofy, alebo zlomyseľnosť maskujúca sa ušľachtilými pohnútkami. Či otvorená nenávisť, alebo nenávisť maskujúca sa „vznešeným a čistým úmyslom“.

Isteže, nepísal by som o tom, keby som dôsledky oboch druhov týchto javov nezažil na vlastnej koži. A vonkoncom ich neberiem na ľahkú váhu; nakoniec, priznávam sa, za každým ma zaskočia, hoci sa cítim na ne pripravený a voči nim imúnny.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

TICHO PRED BÚRKOU

Písal sa rok 1939, kedy bol slovenský národ po mníchovskej dohode a viedenskej arbitráži postavený pred voľbu svojej existencie a záchranu národa. Prečo? Lebo po zrade, ktorá bola spáchaná na Československej republike v Mníchove, kde sa najvyšší predstavitelia dvoch veľmocí, ktoré nám zaručovali ochranu, obrátili chrbtom. Nebol to nik iný ako Daladier a Chamberlain. Dokonca urgovali u predstaviteľa ČSR, aby prijal rozhodnutie Mníchova, inak Francúzsko a Anglicko nebudú zaujímať, čo s nami bude. Čiže pod nátlakom sa ČSR vzdala západných pohraničných území, ponechaná napospas Nemeckej ríši. A ako keby nestačilo toto rokovanie vo Viedenskej arbitráži, ktorá nás okypčila o južnú časť Slovenska. Čo spravil prezident ČSR E. Beneš? Po tom všetkom odletel do Londýna s poslednými slovami pred odletom: „mám svoj plán.“

Preto nemožno chápať vznik prvej Slovenskej republiky ako rozbíjaci akt ČSR, ale naopak, ako jedinu možnú alternatívu záchranu národa, ktorý si uvedomuje svoju vlastnú etnickú príslušnosť a lásku k rodnej zemi pokropenej krvou našich predkov - „Pamiatku predkov, zachovaj nám, Pane!“

DOVRŠENIE DLHOROČNÝCH SNÁH

Za suverenitu slovenského národa, resp. autonómiu ešte počas existencie ČSR najväčší bojovali predstavitelia HSES, ktorí videli, ako sa zmráka nad Slovenskom a vedeli o záujmoch Maďarska a Poľska o naše územia. Neprijali podmienky, ktoré si vypočul Dr. J. Tiso v Berlíne, by znamenalo večnú smrť slovenského národa. Naopak, pre Slovákov a jeho politických predstaviteľov to bolo naplnenie dlhoročných snáh o samostatnosť a 14. marca 1939 vzniká Slovenský štát, ktorý od 21. júla 1939 niesol názov Sloven-

Čierny deň 18. apríl 1947

ská republika. 26. októbra 1939 bol zvolený za prezidenta Dr. Jozef Tiso. Po jeho zvolení mu napísal pápež Pius XII. List: „Milému synovi, osvietenému a ctihodnému mužovi, prezidentovi Slovenskej republiky pápež Pius XII. Dozvedeli sme sa v úradnom oznámení z predošlého mesiaca, že si bol zvolený za prezidenta Slovenskej republiky, a že si tento úrad už aj slávnostne začal. Za túto správu patrične Ti vzdávame vďaka a prosíme od Boha, aby Tvojmu národu, Nám zaisťte veľmi milému, opravdivého blahobytu a šťastia udeliť ráčil. V tom samom liste prejavovaný Tvoj chválitebný úmysel, že po vykonaní tohto úradu chceš nerušene zachovávať a stále prehlbovať jestvujúce už vzťahy, veľmi schvaľujeme, keď sľubujeme z duše, že pri uskutočňovaní tejto veci Naše úsilie nebude chýbať. Zatiaľ ako záruka nebeských darov tak Tebe, milý synu, osvietený a ctihodný muž, ako aj celému slovenskému národu apoštolské požehnanie radi v Pánu udelujeme.“ (Svedectvo, s. 3)

Prvý prezident Slovenskej republiky 1939 - 1945 bol človek, ktorý bol plne oddaný Bohu a národu. Jeho postoje v danom období sú úplne bezúhonné a svedomité. Konal tak, ako by v dnešných časoch nevládal konať ani jeden politický predstaviteľ druhej Slovenskej republiky. Veď už samotné správy od nemeckých agentov poukazujú na to, že nebol žiadnym posluhovačom nacistického Nemecka a jeho A. Hitlera, ale ako správny politik, ktorý si uvedomoval silu a moc nacistického Nemecka, musel kľučkovať, aby mohol robiť politiku v prospech svojej vlasti. Napríklad aj nemecká správa, ktorá sa týka židovskej otázky a jej vyriešenia, sa dávala za vinu tomu, že na poste prezidenta je Dr. Jozef Tiso. V tomto hlásení z 30. októbra 1944, podpísanom Urbanom, čítame: „Štátny prez-

dent využíva dôveru Führera a pracuje ďalej svojim osvedčeným spôsobom, takže jeho dvojmyselná politika pokračuje. (...) Židia sú i naďalej schovávaní a chránení u komunistických živlov. V prezidentskej kancelárii podnes sedí Žid Neumann. Položil minister Polyak sa voľne pohybuje, ba aj úraduje. Celý rad židovských novinárov píše články do novin. Riešenie židovskej otázky na základe norimberských zákonov je bezpodmienečne nutné, či to už prezident chce, alebo nie. Ale túto akciu musí zasa previesť iba nemecká polícia. Aj trestance za schovávanie Židov bude zavedené iba na nátlak nemeckých úradov. (BA, R 70 Slowakei 313).“ [1] Toto je jeden z množstva dôkazov, ktoré poukazujú na to, že Tiso nebol žiadnym posluhovačom ani bábkovým politikom nacistického Nemecka. Aj v diele Eseje o národe autor spomína: „V trme-vrme na konci vojny za prítomnosti sovietskych vojsk sa komunisti zmocnili myšlienky povstania, vyarendovali si ho pre seba a urobili z neho protifašistický mýtus (toho fašizmu vo vojnovéj republike bolo naozaj mizovo málo), ktorého sa potom chytil česko-marxistický režim a použil ho potom na kruté prenasledovanie všetkého, o čom si myslel, že je proti nemu, nevynímajúc komunistov, ktorí nechceli zohnúť chrbty.“ (Polakovič, s. 194-195).

SMUTNÝ KONIEC

PRE BOJOVNÍKA ZA SVOJEŽ

Prezident Slovenskej republiky bol nakoniec súdený tzv. „národným súdom“. My už vieme, že tieto súdy boli retribučné, t. j. súdy, ktoré sú vykonávané a obvinený môže predložiť o svojej nevine čokoľvek, aj tak je na záver odsúdený. Pretože už pred začatím procesu je rozsudok daný. Komu tak Tiso

prekázal? No predsa bývalému prezidentovi ČSR E. Benešovi, ktorý odišiel zo slovami: „mám svoj plán.“ Komu ešte tak mohol ležať v žalúdku? No ďalším, ktorí nemali záujem na ďalšej existencii tohto štátu a neuznávali v podstate žiaden zvrchovaný slovenský národ. Samotný Beneš sa už viackrát vyslovil, že dvaja prezidenti nemôžu existovať, z čoho vyplýva, že jeden musí byť odstránený. Nakoniec, sám Tiso na to poukázal vo svojom odkaze pre národ, ktorý napísal svojmu obhajcovi Dr. Ernestovi Žabkayovi 17. apríla 1947: „Svornosť národa nech je pokrstená mojou obetou. Cítim sa byť mučeníkom slovenského národa protibolševického stanoviska.“ Nakoniec aj Mons. Viktor Trstenský, pápežský prelát, sa vyjadril o tomto dni takto: „Smutne zneli zvony nášho Slovenska 18. apríla 1947, keď za bolestných slz jeho rodofubov odprezdávali do večnosti po násilnej smrti Dr. Jozefa Tisa, prvého prezidenta Slovenského štátu. Zdalo sa, že ak tie slzy prestanú tiecť, ostanú naň dlho spomienky tých, ktorí sledovali jeho boje, zápasy za Boha a národ. No, žiaľ, v posledných dňoch, keď sa títo mali osvedčiť, či sa skutočne na neho pamätajú, stali sme sa svedkami, ako sa splnilo staré porekadlo: zide z očí, zide z mysle, a to, žiaľ, aj u takých, ktorí aspoň štipku skúsili krutosť náboženskej, národnej a vôbec ľudskej neslobody. Z nich totiž sa viacerí pripojili k tým, čo vyhlásili mučeníka za Boha a národ Dr. Jozefa Tisa za vojnového zločinca.“ (Svedectvo, s. 3).

Dnes je Dr. Jozef Tiso pre jednu stranu osobnosťou, ktorá je vhodným príkladom pre dnešné generácie a naopak, pre druhú stranu je to predstaviteľ tzv. vojnového štátu, prvú Slovenskú republiku častujú masmédiá. Ale my na jeho obeť nezabudneme a tento čierny deň si budeme s úctou a pietou pripomínať ako deň, kedy na oltár národa tento veľký muž dal to najcennejšie čo mohol - svoj život.

PETER SLACKY

Často počúvam, alebo čítam stanoviská historikov zo SAV, ktorí prezentujú iba svoje osobné politické a historicky nepreukázané názory, najmä ak sa to týka prvej Slovenskej republiky.

Katarína Zavacká v blogu Aktuálne.sk (7.4.2010) mala článok „Deravý blahobyt...“, v ktorom píše, že životná úroveň na Slovensku v rokoch 1939-1945 nebola dobrá, lebo tu bol prídelový systém. Pani Zavacká zamlčala pravdu,

STANISLAV MÁJEK

O životnej úrovni na Slovensku 1939-1945

neuviedla, čo dávno preukázali nielen slovenskí, ale aj českí odborníci a neporovnávala úroveň s krajinami v celej Európe. Isto pozná knihu „Národohospodár Peter Zaťko spomína“, v ktorej tento pracovník zodpovedný za zásobovanie obyvateľstva vysvetľuje, prečo museli formálne zaviesť prídelový systém. Napísal: „K viazaniu spotreby, ktorú bolo treba zaväzovať, sa pristupovalo iba vtedy, ak bolo nebezpečenstvo, že by sa nedostalo na každého spotrebiteľa toľko, koľko vyžadovala jeho spotreba, respektíve koľko dovoľovala jeho kúpna sila a hospodárske možnosti Slovenska. Takto tu bolo možné vlastne hovoriť iba o akomsi výberovo viazanom hospodárstve. Treba poznamenať, že aj v prípadoch, v ktorých sa zaviedlo prídelové hospodárstvo a kde sa zakázali voľné súkromné transakcie s príslušným tovarom, bola kontrola slabá a sankcie za nedovolené činy bývali pomerne nízke. ... Lenže Nemci predsa len číhali na nedostatky, ktoré mohli vzniknúť v takto riadenom hospodárstve, s obľubou na to poukazovali, keď chceli uplatniť svoju stálu požiadavku - zaviesť aj na Slovensku prísne obhospodarovanie podľa ich spôsobu.“

Takže to bol hlavne tlak Nemcov na zavedenie prídelového systému ako u nich, aby sa ušetrili strategické suroviny (napr. koža na voj. baganče a pod.) a mohli žiadať väčšie príspevky Slovenska pre vojenské účely. Cenová regulácia niektorých tovarov bola urobená kvôli tým sociálne najslabším. Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že obchodníci nesledovali a

hel, Turček, Terlanda, Opluštíl, Virsik a ďalší. Nastal nevídaný rozmach budovania ciest, železníc, lodnej dopravy, elektrifikácie obcí, vodohospodárskych stavieb, hydroelektrární (Orava, Trenčín), nových fabriek pre strojárstvo, kožiarstvo, drevospracujúci papierenský a chemický priemysel, výrobu cementu, atď. Rovnako sa rozvíjalo školstvo a zdravotníctvo.

Prácu našiel každý, kto chcel pracovať. Bola vojna a slovenskí robotníci museli ísť pracovať aj do Nemecka. Bolo ich 80 až 120 tisíc a mnohí si finančne pomohli, lebo poberali plat aj doma. V auguste 1944 bol vydaný obyvateľstvu trojmesačný prídel potravín, pre Povstanie boli predisponované veľké množstvá potravín, zdravotníckeho materiálu, pohonných hmôt, priemyselných výrobkov a 3,5 miliardy Ks, ktoré deponoval do B. Bystrice I. Karvaš. Okrem toho asi 6 miliard Ks zostalo v náš prospech na clearingovom účte s Nemeckom. Národohospodár Prof. JUDr. Alois Matura, ako znalec pred tzv. Národným súdom o. i. povedal: „Slovensko dosiahlo hospodárske položenie päťkrát výhodnejšie, než majú české země. ... slovenské hospodárstvo počas vojny ušetrilo pre finančné hospodárstvo 3,5 mld. Kčs.“ Zlatý poklad Slovenskej republiky doteraz zadržáva Praha. Takto sa hospodárilo na Slovensku a to len za necelých šesť rokov trvania samostatnosti.

Prvá Slovenská republika priniesla dôkaz sebestačnosti, čo bolo mimoriadne dôležité aj pre budúcnosť. Aké by boli obeť a škody, keby nebolo 14. marca 1939 a prezidenta J. Tisu, keby Slovensko okupovali Maďari, Poliaci a Nemci, o tom pani Zavacká nepíše.

Milosrdenstvo
chcem ako obeť

(Dokončenie z 1. strany)

Stretával by som sa však s nimi, aj keby som bol úplne pasívny a mlčal, nezaujímajúc stanoviská k závažným problémom, preto je úplne logické, že musím správať aj svoju prácu.

Občas dostávam dokonca „dobrosrdečné“ otázky, či nemám strach hovoriť a písať otvorene. Na to mám ozaj úsmevnú odpoveď. Strach mám, strach majú všetci zdraví ľudia. Ale mám aj svedomie. Nežiada sa mi premárniť život uprostred mlčiacej väčšiny, ktorá sa kláti ako obilie podľa smeru vetra. Nedokázal by som vravieť a písať podľa straníckej direktívy alebo nebudaj opakovať stanoviská denníkov a politických komentátorov, až dojemne zhodujúcich sa v duchu mocenských záujmov.

Ale v otázkach ľudí so sklonom k paranoidným konštrukciám vnímam aj kadejaké spiklenecké otázky. Zbabelý človek alebo človek túžiaci po mamone, kariére, sláve, bohatstve, priazni mocných a vplyvných sa vždy pýta, odkiaľ ten či onen berie odvahu, keď on sám by iba kvôli dakajému hlasu svedomia nikdy neriskoval stratu pohodlia alebo rozličných výhod. Veď povedať pravdu, keď sa ešte pravda nenosí, sa odmeňuje najrozličnejšími ujami. „Odvážlivci“ šíria pravdu, až keď je to celkom bezpečné, ba až keď sa taká pravda dakajko honoruje.

Ale stretám aj takých, ktorým vypočítavosť v každom čase veľi archivovať si dokumenty a výroky najrozličnejších ľudí, aby ich vytiahli na svetlo Božie po prípadnej zmene pomerov, či už tých personálnych alebo dokonca spoločensko-politických, teda v ten „najpríhodnejší“ čas...

Na záver ešte smutné zistenie, ktorým sa chcem premostiť k úvodnej poznámke o cúvaní od Mozarta k rytmom tamtamov: ľudia už nečítajú, len si prezerajú obrázky. A ak ozaj čítajú, čítajú

iba povrchne, očami, a nie srdcom a rozumom. Navyše čítajú jednotlivosti, a nie aj celok. Taký čitateľ sa podobá na diváka, ktorý na divadelné predstavenie prichádza v ľubovoľnú minútu a rovnako ľubovoľne z neho odíde, no z fragmentu alebo podľa kontroverznej scény v jednom obraze si trúfa pochopiť celé dielo a navyše usiluje sa vsugerovať ostatným interpretáciu posolstva celej drámy. Tak aj listujúci čitateľa bez hlbšej námahy, len s lacným, prvoplánovým vizuálnym pocitom nadobúdajú odvahu fabulovať nepresné či dokonca nesprávne a ďalekosiahle závery.

Už som si zvykol, že z mravca vsloveného na Štefánikovej ulici v Bratislave sa na Štúrovej ulici v tom istom hlavnom meste SR stáva slon, i že záchranca topiaceho sa na Kysuciach mutuje na utopenca už v Trnave, no a dakde v Košiciach je už z neho vrah.

Nuž, apokalypsa sa nedeje iba mimo nás. Apokalypsa, to sú aj zemetrasenia v ľudských hlavách, výbuchy sopiek falošnej horlivosti, farizejstvo a zákonnictvo ako celkom vydatený nástroj potlačania dôstojnosti okolia, podivný druh ateizmu, ktorý sa prejavuje zápasom o Boha, akoby Pán Boh bol dakto nemožný, odkázaný na záchranu slaboduchým človekom, a najmä rafinované, v úlisnostiach podkuté studené srdcia.

Nakoniec, čo iné ako falošná starostlivosť o mravnosť Katolíckej cirkvi je podivná zhoda médií, ktoré zopáli podpätky na generálny povel New York Times a opäť raz ukázali trénuvané svalstvo manipulatívnej schopnosti prostriedkov masovej komunikácie.

Ešteže nad všetkým sú ako dúha vyklenuté slová: „Odpusť im, lebo nevedia, čo činia“, a že ich predchádza Božie pozvanie: „Milujte sa navzájom“... a „milosrdenstvo chcem, a nie obeť“.

TEODOR KRÍŽKA

Žiaľ, my nežialime...

Správa o nedávnej leteckej katastrofe poľského prezidenta nás zasiahla ako blesk z čistého neba. Bol to doslova šok, čosi úplne nečakané. V dnešnej modernej dobe, v pretechnizovanom svete sa môže stať hlave civilizovaného európskeho štátu a celej jeho „elitnej“ posádke osudnou banálna hmla či nízka úroveň skúseností pilota?

Vskutku prekvapujúce.

Ešte prekvapujúcejšie pre mňa však bolo, tentoraz pozitívne, ako na spomenutú tragédiu spontánne zareagovali obyčajní ľudia. Po celom Poľsku sa už v ten deň doslova roztrhlo vreco so zádušnými omšami za zosnulých. Ba čo viac, vznikali rôzne improvizované stretnutia na námestiach väčších miest, kde sa zúčastnení hromadne nahlas a dokonca i na kolenách modlili. Evidentne dojatí, s ružencom v rukách. Dokonca sa podobné prejavy vyskytli i v samotnom Rusku, hoci na palube nezahynul žiadny ruský občan a vzťahy týchto dvoch štátov sa doposiaľ nedali označiť za veľmi priateľské. Veď to bol práve stalinský režim, čo spôsobil tragédiu, ktorej smutné výročie si šiel poľský prezident Kaczyński do Ruska uctiť.

Zrazu sa v jednom momente zrútili bariéry proklamovanej nenávisti či hlbokých jaziev minulosti medzi príslušníkmi týchto dvoch slovanských národov. Akoby zázrakom. Hoci daň bola azda privysoká. Súcit, verejné pozdravy a rôzne prejavy úprimnej sústrasti nemali konca.

Mňa však v tejto súvislosti vnútorné znepokojila pomerne živá predstava o tom, aké by asi boli reakcie občanov „tejto krajiny“, ak by sa niečo podobné, nedaj Bože, stalo na Slovensku nášmu prezidentovi či nejakému inému významnému štátnikovi súčasnej vládnej garnitúry. Viem, je to len obyčajná predstava, žiadne dôkazy. Ale keďže žijem na Slovensku a som neustále konfrontovaný s prejavmi neľudskosti, neprímeraných a stádovitých reakcií na dianie vo verejnom a politickom živote, myslím si, že sú moje obavy v tomto smere opodstatnené. Hoci ide skutočne len o fikciu. Všetky indicie však hovoria jasnou rečou a nebezpečne ju približujú k novej realite. Ani neviem vyjadriť slovami, ako rád by som sa v mojich predstavách mylil. V takom prípade som pripravený na verejné ospravedlnenie. Berme to teda iba ako zdvihnutý prst a možný odstrašujúci scenár.

Naša politická scéna a sekundárne aj celá spoločnosť je tak tvrdo a nekompromisne bipolárna, že akýkoľvek súcit či prejavy zdravého rešpektu voči politickým protivníkom tu už jednoducho dávno nemajú miesto. A to ani v takýchto ťažkých chvíľach! Aspoň maličký prúd „tepla“ zavial od nás v tejto tragickú situáciu tým, že sa vláda rozhodla vyjadriť svoju účasť na tragédii vyhlásením štátneho smútku v deň pohrebu poľského prezidenta, hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že sa nás to netýka. Myslím, že tu išlo o adekvátny a predovšetkým ľudský postoj. Dovoľím si však tvrdiť, že podobná (hoci i rovnako tragická udalosť) by sa v našom „zabehanom systéme“, tak ako ho poznáme zo všedných dní, nejakým „záhadným“ spôsobom využila či priamo zneužila. Dôvodov by sa našlo neúrekom. Stačí iba otvoriť v ľubovľom čase (za posledné štyri roky) hoci ktorý z našich „najmienkotvornejších“ denníkov a dôvodov je naraz neúrekom. Veď kto by už dnes verejne oplakával a súcítil s ľuďmi, ktorí sú denno-denne terčmi nadávok, rôznych konštrukcií a neustáleho nálepkovania za mafianov, zlodejov či dokonca vrahov? Tento všeobecne „záväzne platný“ názor naskrz prevalcoval naše slobodné uvažovanie. A dôsledky už poznáme. Pri najoptimistickejšom scenári by azda ľudia na Slovensku zostali nezúčastnené nešťaví (čo už tiež možno označiť za určitý druh anomálie) a čoskoro by si zaručene na-

šli nový objekt, akoby sa nič nestalo, na ktorý sa dá permanentne „kydat“.

Bohužiaľ, v tomto prípade nejde iba o môj pesmizmus voči mentálnej či citovej úrovni veľkej časti našich spoluobčanov, ale sú to živé skúsenosti s reakciami pospolitého ľudu na rôzne nešťastia a kritické situácie z obdobia posledných dvoch desaťročí. O jedovatých, zákerných a najmä zámerne nepravdivých útokoch počas predvolebných kampaní, ktoré aktívne likvidujú posledné zvyšky citu a teda i prípadného súcitu, radšej nehovorím. Stretávam sa však denne s ich dôsledkami. Žiaľ, takmer všade. U susedov, v práci, v obchode, na ulici... Ľuďom sa už pomaly prestávajú čudovať, že podľahli. Veď popri svojich každodenných starostiach a v boji o prežitie sa stali obeťami mediálnych sprisahání a taktických ťahov, ktorých sofistikovanosť a tzv. nasadenie je vyššie ako v prípade tej najdrahšej reklamnej kampane. Postaví sa celom týmto „náletom“ bez efektívneho štítu v podobe obrovskej vnútornej sily vzdorovať, pokúšať sa o objektivitu, byť často i na posmech svojmu najbližšiemu okoliu a neustále vyvíňovať „svojich“, nezriedka neprávnym očierňovaním, politických zástupcov je takmer nemožné. Okydávací a deštruktívni zdravého úsudku pracujú neúnavne, systematicky a najmä za bohatú odmenu. Ako vidno i efektívne. Obrovské zástupy ľudu, prevalcované touto špinou, ktoré dnes už bezprestania tak slepo „verlikujú“ nenávistné útoky finančne motivovaných predstaviteľov médií by zaručene nestáli a už vôbec nekľáčali na námestiach s modlitbou na perách. Existujú tu totiž rôzne „tátokrajinské“ verejne činné zoskupenia, ktoré by sa azda nešťítali hyenisticky hľadať (chcem veriť, že nie verejne) pozitívna takejto (prípadnej) tragédie.

Po atentáte na amerického prezidenta Kennedyho obletel svet obrázky, kde radoví Američania srdcervúco plakali, akoby im „odišiel“ nejaký blízky príbuzný. Telesné ostatky poľského prezidenta zasa „vítali“ tisíce dojatých obyvateľov Varšavy, ktorí lemovali cestu a hádzali kvety pod kolesá smútočnej kolóny. Pohreb prebehol v dôstojnej atmosfére za účasti státisícov ľudí. No nevolili ho predsa všetci!

Koľko by sa nás asi zišlo v Bratislave? Čo by sme hádzali my? Sme teda ešte vôbec ľudia?

A ešte niečo. Máme na Slovensku skutočne horších politikov ako v susedných štátoch? Ak by som aj pripustil tento nezmysel, ktorý sa tu denne podáva ako paušálny fakt už roky, napriek tomu by to nemalo otriasť našimi základnými ľudskými hodnotami a prejavmi, ktoré klesli až na súčasnú neúnosnú úroveň.

Dnešná doba sa v našich zemepisných šírkach nesie v znamení definitívnej straty akejkoľvek autority a o tzv. verejnej mienke na politických predstaviteľoch „druhého“ politického tábora už ani nehovoriac. Kam sme sa to vlastne dostali? Prekonali sme azda i všetky negatívne prejavy zo zvieracej ríše. Žiaľ, my nežialime. Nikdy! A vieme si zdôvodniť náš postoj. Moderné je predsa súdiť a najmä odsudzovať. Odvažujeme sa k tomu i v prípadoch, kedy „obet“ nášho osočovania vykonala pre Slovensko obrovský a nenahraditeľný kus práce.

Opäť sa blížia voľby. Chceme sa (aj v rámci predvolebných kampaní) posunúť ešte ďalej v našej bezcitnosti, či strate zdravého úsudku? A aké to bude mať dôsledky na našu spoločnosť, pre budúce generácie? Poučme sa od našich susedov, bratských slovanských národov, a prebudme sa z tejto hypnózy zla. Dôsledky, ktoré spáchame opantani jej vplyvom, môžu byť pre nás fatálne a nezvratné...

JÁN KŠINČAN

Text homílie poľského prímasa arcibiskupa Henryka Muszyńského na svätej omši za Lecha i za Máriu Kaczyńskovcov v Katedrále sv. Jána vo Varšave 17. apríla 2010

Takmer týždeň sa Poľsko a Poliaci, pohrúžení v bolesti a smútku, lúčia so svojím prezidentom pánom Lechom Kaczyńskim i s jeho manželkou Máriou, ďalej s bývalým prezidentom v exile pánom Ryszardom Kaczorowskim, ako aj s vysokými predstaviteľmi verejného života, ktorí zahynuli pri tragickej havárii prezidentského lietadla pri Smolensku.

Dnes hlavné mesto Varšava vzdáva poslednú poctu prezidentskému páru i všetkým obetiam, ktorých tragická smrť spojila navždy, naveky. Mal som česť odsúliť prvú svätú omšu za prezidentský pár za prítomnosti najbližšej rodiny v Prezidentskom paláci. Teraz tu, na pôde Varšavy, v Katedrále sv. Jána, kde stoja obe rakvy poslednýkrát, chcel by som v liturgickej rozlúčke povedať niekoľko slov v mene Cirkvi, v mene obyvateľov hlavného mesta i v mene všetkých Poliakov.

Všetci sme poznali pána prezidenta Lecha Kaczyńského ako oddaného syna našej vlasti, veľkého Poliaka i vrúcného poľského vlastenca. Až tragická smrť však celému svetu naplno odhalila jeho skutočný význam ako človeka i ako štátnika. Dnes sa tu pred ním skláňajú hlavy kráľov aj prezidentov, štátnikov Európy a iných častí sveta, Východu či Západu. Pri jeho rakve, a to aj u tých, ktorí stretnú sa poprední politici, ktorí možno doteraz nikdy nestáli vedľa seba. I to svedčí o tom, aký rešpekt si získal pán prezident u ľudí zodpovedných za politickú tvár sveta, a to aj u tých, ktorí predtým nie vždy súhlasili s jeho názormi.

Poznali sme tiež prezidentský pár Lecha a Máriu Kaczyńskovcov ako milujúcich a príkladných manželov. Až v tomto čase poslednej rozlúčky, ktorú nám sprístupňujú i médiá, si pripomíname, aké boli vrúčne a plné ohľaduplnosti, lásky a oddanosti vzťahy, ktoré manželov spájali počas života. Nehanbili sa za prejavy nežnosti, lásky či náklonnosti na verejnosti. Spojení sviatosťou manželstva si pred vyše tridsiatimi rokmi sľúbili vernosť až do smrti. A tragický osud ich spojil naveky. Obe rakvy budú uložené takto symbolicky, navždy, a to aj v jednom sarkofágu, v krypte významných osobností Poľska na zámku Wawel.

Počas poslednej návštevy Gniezna 12. marca tohto roku pri príležitosti VIII. gnieznianskeho kongresu na tému Rodina ako nádej Európy pán prezident okrem iného povedal: „Manželstvo ako zväzok jednej ženy s jedným mužom je základ kresťanskej civilizácie - najvhodnejšej pre súžitie ľudí na zemi. Spoločenie muža a ženy sa nazýva manželstvo a nič iné nemôže byť za manželstvo označované. Je zrejme, že odjakživa boli, sú a budú ľudia so špecifickými danosťami, preto sme povinní voči nim zachovávať toleranciu a kresťanský postoj. Ale znova opakujem: manželstvo je zväzok muža a ženy uzatváraný na celý život, platí od chvíle, keď bolo uzatvorené, až do smrti. Je to princíp, ktorý nie vždy sa podarí naplniť, ale musí sa rešpektovať.“

Keby tak všetci politici, ktorí vyznávajú vieru v Ježiša Krista, a teda rovnakú pravdu o povahe manželstva, mali odvahu o tejto pravde podať jasné svedectvo a potvrdiť ju svojím životom, určite by inak vyzeral stav poľských manželstiev i tvár poľskej rodiny.

V tejto súvislosti je veľmi jasným dôkazom fakt, že to boli práve snubné prstene, čo po tragickej nehode umožnili identifikáciu telesných pozostatkov pani prezidentovej, a tak nepriamo potvrdili stálosť vzťahu, aký mali nielen za života, ale aký pretrval naveky. Obyvatelia Varšavy, ako aj všetok poľský ľud si vedia oceniť túto skutočnosť. S bolesťou,

ba niekedy so slzami v očiach sa lúčili a lúčia s prezidentským párom a vzdávajú mu úctu a vďačnosť za vernosť a za príklad manželského života.

Pán prezident Lech Kaczyński, ktorý sa narodil vo Varšave, po celý svoj život, s výnimkou krátkeho obdobia mladosti, bol spätý s Varšavou: cítil sa s ňou spojený špecifickými väzbami. Potvrďujú to i jeho slová: „Varšava je moje rodné mesto. Práca pre Varšavu mi dávala veľa radosti a uspokojenia (...) Iba dvakrát v živote som intenzívne prežíval odchod zo svojej funkcie. Prvýkrát vtedy, keď som ukončil svoje poslanie v Solidarite, ktorá bola najväčším úspechom mojej generácie. Druhýkrát, keď som odstúpil z funkcie primátora Varšavy, aby som o necelých 24 hodín zložil prisahu ako novozvolený prezident republiky.“

Toto nie je príhodné miesto ani príhodný čas hovoriť o všetkých zásluhách pána prezidenta pre mesto Varšavu. Avšak nie je možné nespomenúť aspoň tie najvýznamnejšie zásluhy: založenie Múzea Varšavského povstania v mene historickej pravdy, v mene pravdy, úplnej pravdy; zorganizovanie osláv 60. výročia vypuknutia Povstania, vymenovanie tímu, ktorý vypočítal rozsah zničenia i rozsah vojnových strát hlavného mesta.

Úsilie vynaložené pánom Kaczyńským v záujme hlavného mesta dnes oceňujú nielen obyvatelia Varšavy, ale všetci Poliaci. Ďalej môžem potvrdiť, že pán prezident si veľmi vážil Gniezno, kolísku našej národnej histórie. Neuplynul ešte ani mesiac odvtedy, čo počas svojej návštevy Gniezna povedal pred pamätníkom Boleslava Chrabrého: „Gniezno má v našich dejinách osobitný význam. Toto mesto má nesmierny a mimoriadny význam! Do čias Kazimira Veľkého ono bolo hlavným mestom nášho štátu. Táto éra trvala síce len 70 rokov, ale oné roky zohrávajú obrovský význam v dejinách nášho štátu, ba prispeli tiež k vytvoreniu štruktúr Cirkvi.“

Obyvatelia Gniezna - prvého hlavného mesta Poľska a Mesta sv. Vojtecha - zostanú vďační pánu prezidentovi za jeho návštevu a za prejav prednesený v ich meste.

Tragicky zosnulý poľský prezident bol mužom hlbokej a autentickéj viery, horlivým vlastencom, veľkým Poliakom a neúnavným budovateľom solidárneho a slobodného Poľska. Popri iných legendárnych postavách, ako boli: Lech Wałęsa, Tadeusz Mazowiecki či Anna Walentynowiczová, pán Lech Kaczyński bojoval s veľkým odhodlaním za ideály Solidarity. Veril vo víťazstvo jej ideálov napriek všetkým ťažkostiam aj napriek stannému právu. Vo svojom inauguračnom prezidentskom prejave zdôraznil: „Celá moja skúsenosť potvrdzuje, že dobrá práca, zodpovedné plnenie úloh, spravodlivé zaobchádzanie s ľuďmi zjednocuje osoby rôznych svetonázorov a životných osudov.“

Skúsenosti získané pred dvadsiatimi či tridsiatimi rokmi ukázali, že dejiny tvoria tí, ktorí majú odvahu konať. „Sám som sa na vlastné oči presvedčil o tom,“ povedal pán prezident, „že postoj malých skupínke disidentov, niekoľkých desiatok členov slobodných odborov vústil do veľkého celonárodného hnutia Solidarita, a že toto hnutie hoci aj za cenu ťažkých rán zvíťazilo.“ Dnes, keď už niet pána prezidenta medzi živými, tieto slová znejú ako jeho testament a výzva pre nás všetkých, zvlášť pre tých, ktorí sa hrdia spoločným rodokmeňom Solidarity. ?

Bol si vedomý toho, že ani najväčšia angažovanosť, ani najväčší zápas o pravdu nestačia, ak ich nesprievádza har-

monická spolupráca a vzájomná dôvera, ohľaduplnosť a úcta. Naopak, môžu sa dokonca stať zdrojom bolestivého delenia a prázdnych diskusií.

Spomínané ideály obhajoval vo všetkých fázach svojho života a svojej práce. Žil nimi, slúžil im, ba toto úsilie nečakaným spôsobom spečatil obetovaním vlastného života. Zahynul na poste prezidenta, prichádzajúc spolu s vysokými predstaviteľmi verejného života vzdáť hold poľským dôstojníkom a ostatným obetiam katyńského hromadného vyvraždenia stalinskými katmi.

V prejave, ktorý chcel predniesť v deň veľkého nešťastia na Poľskom cintoríne v Katyni, čítame: „Skrývaním pravdy o Katyni - v dôsledku rozhodnutia inšpirátorov tohto zločinu - sa pravda o Katyni stala jedným zo základných kameňov politiky povojnového komunistického Poľska: zakladateľským kľamstvom politiky Poľskej ľudovej republiky. Boli to časy, keď sa za vyslovenie pravdy o Katyni platilo vysokou cenou. Ale príbuzní zavraždených a ďalší odvážni ľudia verejne zotrvali v tejto pravde, bránili ju a odovzdávali nasledujúcim generáciám Poliakov.“

Čtený pán prezident nepredpokladal, že za svedectvo o tejto pravde zaplatí vlastným životom. Preto dnes by sme Vám, vážený pán prezident, i Vám, pán prezident v exile Ryszard Kaczorowski, ktorý ste boli vážnym golu a veteránom druhej svetovej vojny, radi vyjadriť našu najhlbšiu vďačnosť. Ďakujeme Vám tiež za Vašu vernosť pravde a láske k vlasti. Slúžiac Poľsku navždy ste sa spojili s našimi veľkými národnými hrdinami, ktorí preliali svoju krv a spojili sa v cudzej zemi. Ďakujeme rovnako všetkým, ktorí sprevádzali pána prezidenta a takisto zaplatili tú najvyššiu cenu; nezabúdajme na nich ani na ich blízkych!

Pravda o beštiálnom vraždení v Katyni bola skrývaná po celé desaťročia a systematicky odsúvaná do zabudnutia. Dnes o nej hovorí doslova celý svet. Počujú o nej i tí, ktorí ju po mnohé roky negovali a snažili sa na kľamstve a obľudnosti budovať „lepší svet“ bez Boha. Zvíťazila však pravda, ktorej slúžili obaja prezidenti a mnohí z tých, ktorých osudy sa spojili v tragickej katastrofe pri Smolensku.

S bolesťou v srdci si kladíme otázku, či bola nevyhnutná až taká veľká obeť. Skúsenosť nás však učí, že všetko, čo je v živote veľké a dôležité, nadobúda sa posvätením, obeťou; niekedy dokonca obetovaním vlastného života. Tak to bolo i v prípade sv. Vojtecha či sluhov Božích Jána Pavla II. a kňaza Jerzyho Popieluszka. Zrno musí padnúť do zeme, aby vzkĺčilo a prinieslo úrodu.

Prejavil nám to sám Ježiš Kristus, teda Ten, ktorý obetoval svoj život za nás dobrovoľne, z lásky, ktorý zomrel nespravodlivou a násilnou smrťou odsúdenca výrokom dvojitého tribunálu; a ten istý Ježiš vstal z mŕtvych. Pre večný život a skrze Ježiša Krista ľudské obete a utrpenia nadobúdajú úplne nový význam: lebo ak veríme, že Ježiš skutočne zomrel a vstal z mŕtvych, tak rovnako tých, ktorí odišli vo viere v Ježiša, Boh sprevádza spolu s Ním. Tieto slová apoštola Pavla nám dnešná liturgia pripomína preto, aby ste nesmútili ako tí, čo nemajú nádej. Skrze Ježiša Krista sa smrť stáva bránou k večnému životu. Vyjadrené slovami nášho básnika: zrno pravdy padá ticho, leží dlho a kľíči pozvoľna. Niekedy treba čakať roky, dokonca dlhé roky, kým sa dá žat' úroda, ktorá vzíde z takého zrna pravdy. A táto pravda sa potvrdzuje aj teraz.

(Pokračovanie na 5. strane)

Úcta sv. Vojtecha v dejinách Slovákov

(Dokončenie z 1. strany)

S počiatkom úcty sv. Vojtecha na území Slovenska sa zachovala zmienka, že biskup Vojtech prechádzal s malým sprievodom z územia dnešného Maďarska po tragickej udalosti v Libiciach (995) priamo do Poľska k Boleslavovi Chrabrému, odkiaľ prešiel k evanjelizačnej činnosti k Prusom. Cestou sa zdržal na východnom Slovensku na území dnešného Gaboltova, kde neskoršie postavili kaplnku, ktorá pripomína túto udalosť. Terajší farský kostol zasvätený sv. Vojtechovi bol vybudovaný v gotickom štýle v druhej polovici 14. storočia.

Na východnom Slovensku, v súvislosti s kultom sv. Vojtecha, si treba všimnúť aj dnešnú konkatedrálu sv. Mikuláša v Prešove. V pôvodnej gotickej oltárnej schránke, ktorá je dnes súčasťou barokového hlavného oltára, sú vzácné drevené plastiky, z rokov 1490-1506: Panny Márie, patróna kostola - sv. Mikuláša a sv. Vojtecha.

V Dóme sv. Martina v Bratislave sa uvádza bočný oltár zasvätený sv. Vojtechovi biskupovi už v r.1373.

Z obdobia baroka sú známe na našom území dva farské chrámy zasvätené sv. Vojtechovi. Ide o kostol v Blatnom neďaleko Bratislavy, ktorý bol pôvodne gotický zo 14. storočia. Ďalším chrámom s týmto titulom je farský kostol v Dvoroch nad Žitavou, pôvodne gotický, doložený písomne z roku 1332. Zo zaniknutých patrociní možno spomenúť Bajtavu, Jelšovce, Kamenín, Vrable, Žiharec.

Zvýšená pozornosť sa venovala svätovojeťskému kultu už od stredoveku v sídlach ostrihomských arcibiskupov (Ostrihom a prechodne Trnava), čo je pochopiteľné, lebo počiatky uhorskej cirkevnej organizácie sa tradične spájali s menom sv. Vojtecha.

V Trnave, kde v 16. - 18. storočí bolo sídlo uhorského primasa a ostrihomskej kapituly, položil základy tejto úcty práve kardinál Peter Pazmáň. V roku 1630 založil v Trnave Kňazský seminár sv. Vojtecha - Adalbertina, aby bol určený najmä pre chudobných študentov. Seminár slúžil v druhej polovici 17. storočia pre kandidátov kňazstva zo slovenskej oblasti. Boli tam aj ukrajinskí, chorvátski, rumunskí bohoslovci. Svätovojeťské meno sa uvádza aj v zakladajúcej listine Trnavskej univerzity (z r. 1635). Uvádza sa tam Bursa sv. Adalberta, ktorá má slúžiť pre chudobných študentov.

Trnavská tlačiareň jestvujúca pri Trnavskej univerzite vo svojich tlačiach tiež účinne šíri úctu sv. Vojtecha (napr. Ungaricae sanctitatis indicia..., Trnava 1692 - I. vydanie; 1737 - II. vydanie).

Okolo polovice 17. storočia sa tu v Trnave inštalovala socha sv. Vojtecha na jeden zo včasobarokových bočných oltárov Dómu sv. Mikuláša v Trnave.

V bývalom Uhorsku dostal sv. Vojtech najčestnejšie umiestnenie na hlavnom oltári novopostavenej arcibiskupskej katedrály v Ostrihome, ktorú postavili v rokoch 1839-1856 z iniciatívy slovenského národovca, člena bernolákovskej skupiny, ostrihomského arcibiskupa kardinála dr. Alexandra Rudnaya, podľa projektu peštianskeho architekta J. Hilda.

Slováci svoju úctu k svätému biskupovi Vojtechovi najvýraznejšie preukázali pri založení katolíckeho vydavateľstva, ktoré pomenovali podľa neho. Aj keď pomenovaniu napomohla nepriaznivá politická situácia, predsa, keď v r.1857 vznikla táto myšlienka, zakladateľ spolku dr. Andrej Radlinský v časopise Cyrill a Method napísal: „Tomuto spolku dáme meno Spolok svätého Vojtecha - čiže Adalberta. Svätý Vojtech pokrstil sv. Štefana, prvého apoštolského kráľa uhorského, je patrónom ostrihomského arcibiskupstva a vôbec patrónom uhorskej krajiny a zeme českej. Stanovy tohto nám už dávno zamýšľaného spolku budú takmer tie isté, ktoré má Dedičstvo svätovojeťské, ktoré i so životopisom sv. Vojtecha a svätých slovenských apoštolov Cyrila a Metoda zverejním.“

Európou, teda aj Slovenskom, sa v

Andrej Radlinský

tom čase hnali myšlienky revolučnej zmeny. Napoleon na začiatku 19. storočia strašil monarchie svojou expanziou. Jedným vlieval nádeje slobody, druhým národom pripravoval útlak. Zo slovenských národov ani jeden nebol slobodný, iba cárské Rusko. Negramotnosť bola veľká. Štát nemal záujem budovať školy s vyučovacím jazykom slovenským. K tomu sa pridružila bieda v mnohorakej podobe. Preto sedliacke povstania, hladomory, morové epidémie...

Nie je tajomstvom, že nové myšlienkové prúdy prinášajú okrem pokroku, keď dominantnou kultúrnou ideou sa stáva osvietený ideál vzdelaného a slobodného človeka, materiálne a duchovné povznesenie celého ľudu a národa, aj názory, ktoré smerom ku kresťanstvu spochybňovali jeho postavenie.

Katolíckemu kňazovi Andrejovi Radlinskému, hlavnému iniciátorovi založenia Spolku sv. Vojtecha (1870), národovcovi a spisovateľovi, ako zrelej osobnosti ako aj ďalším jeho spolupracovníkom však poznanie pozitívnych, ale aj negatívnych vývinových premien a prúdov európskeho sveta poslúžili na to, aby sa naplno angažovali v záujme budovania premeny nášho národa v oblasti sociálnej, duchovnej, mravnej, kultúrnej tak, aby ako tvorivý zúšľachtený bol porovnateľne s inými vyspelými národnými strednej Európy, a do tejto práce zapojil cez Spolok sv. Vojtecha nielen slovenskú inteligenciu, najmä duchovenstvo, ale takpovediac celý národ.

Prebudiť, pozdvihnúť pospolitý ľud z meravého života, zo sociálnej biedy a nevedomosti, to bola - popri šírení evanjelia - ústretová a ušľachtilá osvetová činnosť predovšetkým kňaza a učiteľa.

Vieme si živo predstaviť ruch na dedinách, ak vznikla nedeľná škola (vyučovanie po populudňajších pobožnostiach), ak vznikol čítací spolok, ak sa založila malá knižnica alebo ak ochotníci zahrli divadelnú hru. Tu kdesi sa spojila tradičná ľudová kultúra s kultúrou usmerňovanou, tu sa začala prejavovať skutočná tvorivosť nášho človeka. Bolo iste treba mnohokrát prekonať nechuť a nevládu dedinského človeka prekonať a nevládu dedinského človeka prekonať „staré kofaje“ i nechuť sa priučať od iných, čítať nie kvôli zábave, ale kvôli poznaniu, k pretváraniu a pozdvihovaniu seba samého. To bola skutočná, pomalá, ale účinná revolúcia ducha. A bola aj vtedy, keď sa týkala nových zdrojov obživy: ovcinárstva, včelárstva, košíkárstva a pod.

Obetavý kňaz či učiteľ toto všetko poznal osobne, bezprostredne, lebo žil medzi svojimi, nevyvyšujúc sa nad nich. Jeho vzťah k dobrým a zlým stránkam slovenského ľudu bol láskavý, miloval ho s porozumením a s úctou, s kresťanským citom ľudskej spravodlivosti. Hoci vzdelaním,

poslaním, poznaním sa vynímal, nezanevrel na neho pre morálne neduhy, poklesky. Cenil si dobré stránky ako pracovitosť, tvorivosť, usilovnosť, životaschopnosť, odsúdil však: nedbajstvo, ľahostajnosť, psotu, otrhané deti, nezasiatu pôdu, hlad a najmä rozšírený alkoholizmus. Teda dobre poznali príčinu tohto stavu. Preto všetko svoje počinanie zamerali na odstránenie príčin.

Odhaľovať príčiny zla rozumne a vecne bolo a je aj dnes nebezpečné. Najmä ak vládna moc neslúži všeobecnému dobru, ak sa hľadí na ľud len ako na účelovú záležitosť pre skupinovú záujem.

V každom ohľade pri založení Spolku sv. Vojtecha máme do činenia s osobnostne angažovanou evanjelizáciou, s realizovaním náboženskej kultúry, resp. s realizovaním kultúry kresťanskej viery ako výraznej univerzálnej idey Cirkvi. Nadväzuje sa na tých katolíckych kňazov, predovšetkým bernolákovcov, i evanjelických kňazov, ktorí ľudovú osvetu postavili do centra svojej každodennej a konkrétnej činnosti. V tomto, ale už aj predchádzajúcom období sa začína u mnohých prejavovať silné slovenské národné povedomie. Svojimi pastoračnými účinkovaním a literárnymi dielami budili popri láske k Bohu a Cirkvi aj lásku k národu a slovenskej reči. Často zdôrazňovali starobylosť Slovákov a ich slávu minulosť. Cyrilo-metodská idea takto dostala vedecké spracovanie a zdôvodnenie a stala sa súčasťou nielen ľudovej, ale i vyššej kultúry.

Úctu k sv. Vojtechovi veľmi účinne šíril Pútnik svätovojeťský, vychádzajúci ako podielová kniha. Podobnú úlohu mal, hoci len na krátky čas aj časopis Vojtech - Katolícke noviny pre obecný ľud (časopis vychádzal v Skalici týždenne v r. 1865-1866).

V 20. storočí sa činnosť SSV najvýraznejšie prejavil bohatou vydateľskou činnosťou. Počas 28-ročného obdobia (1918-1948) vyšlo 1460 titulov kníh, pričom v niektorých rokoch vychádzalo až 10 titulov periodík. Najproduktívnejšími rokmi boli rok 1943 (115 titulov) za roky 1947 a 1948, po oba takmer 100 titulov.

Výrazom našej úcty je aj neorokokový relikvár s pozostatkami tohto veľkého svätca uložený v kaplnke Spolku sv. Vojtecha v Trnave, ktorý je aj tu v katedrále prítomný. Ide o najmladší svätovojeťský relikvár, ktorý sa do Trnavy dostal roku 1930 ako dar pražského svätiačeho biskupa Antonína Podlahu. Relikviár určený pre časť ľbky má ostenzórium. Na vrchole relikvára je polopostava sv. Vojtecha s knihou a biskupskou palicou. V dolnej časti relikvára je latinský text: Ex ossibus St. Adalberti Ep. M.

Veľkú prácu v šírení úcty sv. Vojtecha zohral historický román o jeho životných cestách Kristov rytier, ktorý vydal Spolok sv. Vojtecha ako svoju podielovú knihu v r. 1944.

Spolok sv. Vojtecha svojou činnosťou je aj dnes aktuálny svojím poslanstvom a svojou činnosťou. Tak ako v dobe Andreja Radlinského aj dnes je úlohou SSV ohlasovanie evanjelia a šírenie kresťanskej kultúry tlačeným slovom, ale aj inými modernými prostriedkami.

Nech teda žiari svetlo tohto svätca do našich životov aj prostredníctvom činnosti nášho jubilujúceho SSV, ktorému úprimne blahoželáme.

Isto je vhodné ukončiť naše uvažovanie slovom básnika Gorazda Zvonického. Môže to byť aj naša tichá prosba a zároveň výzva pre nás, byť verný jeho odkazu: „A naša prosba?... V srdci Európy tvoj drahý podiel, knieža Slavnikovec, ťa volá späť... Čas zaviesť tvoje stopy, čo spájali nás v Kristovi... Príd' a povedz slovíčko srdciam, náhlým k rátniu, a odhrň raždie zo stôp k zbrataniu!“

Homília prednesená na sv. omši v Trnave 23. 4. 2010 pri príležitosti 140. výročia založenia SSV
VILIAM JUDÁK

JOSÉ LUIS RESTAN

Cielené útoky na Svätého Otca

Toto bol pre Benedikta XVI. asi najtrvdší Pôst. K trpkému konštatovaniu toho, čo bolo povedané na historickej krížovej ceste v roku 2005 (Benedikt XVI. vtedy povedal: „Koľko špiny je v Cirkvi!“), sa pridáva nechutný hon, na ktorom sa z rôznych uhlov pohľadu podieľa laická tlač, disidenti Kúngovho typu a loby nových práv. Toto sú dni tvrdých a záruživých útokov prostriedkov spoločenskej komunikácie a „Peter“ sa znovu ocitá uprostred búrky.

S presnosťou švajčiarskych hodiniek vychádzajú na povrch isté prípady, ktoré ako dokonale kalibrované bomby sledujú svoj cieľ. Na základe listu Svätého Otca írskym katolíkom a hrozných obvinení „Ryanovej správy“ v Írsku masmédiá vyťahujú staré prípady v Holandsku, Nemecku a Rakúsku. Mnohé z nich už prešli súdom alebo boli založené do archívu pred dvadsiatimi-tridsiatimi rokmi. Ide o „zápalný materiál“, ktorý má byť použitý na vykreslenie špinavých a falošných dejín.

Ide o snahu vytvoriť v občianskej spoločnosti obraz Cirkvi, ktorá je nielen cudzím prvkom v postmodernej spoločnosti, ale zároveň je aj monštrum, ktorého mravné ponuky a vnútorná disciplína vedú vlastných členov k abnormálnostiam a zneužívaniu. Áno, toto je Cirkev, ktorá vychovala a pomohla Európe objaviť ľudskú dôstojnosť, lásku k pracovitosť, literatúre a spevu; to ona budovala nemocnice a univerzity, formovala právo a ohraničila absolutizmus... Teraz sa tom nezáleží. S tou istou radosťou, s akou sa niektorí usilujú odstrániť jej symboly z verejných priestranstiev, sa iní chystajú zdevastovať jej obraz.

Už som začul otázku: Je to pravda, čo sa hovorí?

Všimnime si údaje. Napríklad v Nemecku od roku 1995 má z celkového počtu 210 000 obvinení zo zneužitia mladistvých iba 94 prípadov niečo spoločné s Cirkvou. Pravda, 94 prípadov vo farnostiach a školách je veľa, sú ranou na tele Cirkvi a vzbudzujú vážne otázky. A je pravda aj to, že zo strany členov Cirkvi, najmä tých, ktorí sa venujú výchove, sa očakáva niečo viac, ako je celkový priemer, pretože komu bolo viac dané, od toho sa bude viac vyžadovať. Ale jasne povedzme aj to, že Cirkev nežije v priestore, mimo dejín. Je zložená zo slabých a hriešnych ľudí, jej telo napádajú kultúrne prúdy čias a nechýbajú chvíle, keď svedomie mnohých podlieha viac svetu než živej tradícii, ktorú prijali.

Hrôzu týchto prípadov nemožno bagatelizovať, preto Benedikt XVI. uviedol do pohybu znamenité dielo „uzdravenia“. Už vidno prvé výsledky. Ale keď masová tlač vyfabrikuje prvé strany denníkov o deväťdesiatich štyroch prípadoch a o ďalších dvestotisíc úboho mlčí, ide o odsudniachodný prístup. Uvedené katastroficky vysoké čísla hovoria o morálnej chorobe našej doby, a preto sa netreba zamerať na celibát katolíckych kňazov, ale na sexuálnu revolúciu v roku 1968, na relativizmus a na stratu zmyslu života, ktoré sužujú západné spoločnosti.

Talianky sociológ Massimo Introvigne uverejnil na túto tému vynikajúci článok, v ktorom vysvetľuje, že viactýždenný masmediálny uragán zodpovedá tomu, čo dnes definujeme ako jav „morálnej paniky“, dokonale usmerňovaný niektorými centrami moci na diaľku. Podľa neho ide o „sociálnu hyperkonštrukciu“, ktorej cieľom je vytvoriť vopred určený obraz, figúru (monštrum, o ktorom sme hovorili na začiatku), opierajúc sa pri tom o materiál zložený z mnohých fragmentov rozšírených v čase.

Iste, je tu skutočný problém: kňazi (stále ide o vysoké číslo), ktorí sa dopustili hanebného zločinu zneužitia mladistvých. Lenže rozmery, čas a historický kontext sú systematicky prekrúcané alebo zamlčované. Nikto tieto čísla, ktoré zahŕňujú Cirkev, nespája s celkovou brutalitou problému, napríklad nikto nehovorí, že počet prípadov v Spojených štátoch bol päťkrát vyšší ako počet obvinení pastorov z protestantských spoločenstiev alebo že v tom istom čase, keď bolo odsúdených sto katolíckych kňazov, za tie isté prečiny bolo odsúdených aj päťtisíc učiteľov telesnej výchovy a športových trénerov. A pritom Basketbalová federácia nikto nepožiadala o vysvetlenie!

No a nakoniec najdramatickejší údaj: oblasť, v ktorej sa dejú najpočetnejšie sexuálne zneužitia mladistvých, je rodina (tu sa odohrávajú dve tretiny všetkých registrovaných prípadov). Čo má teda s tým všetkým spoločné celibát? Nechajme bokom staré Kúngove obsesie, jeho archaické krížiacke výpravy zamerané na úsilie zbaviť Cirkev jej jadra a podstaty. Od svetských denníkov, takých dôkladných a skúmavých, by sme však očakávali väčšiu objektivnosť.

Cielená „morálna panika“ minulý týždeň zasiahla svoj cieľ. Hon sa zamerl na väčšiu korisť - na samotného Benedikta XVI., na pápeža, ktorý otvoril okná a stanovil celý rad pravidiel na dosiahnutie maximálnej transparentnosti, spolupráce s autoritami a najmä starostlivosti o obeť. Na toho pápeža, ktorý sa osobne stretol v Spojených štátoch a Austrálii s tými, čo podstúpili túto hroznú skúsenosť, a prosil ich o odpustenie v mene Cirkvi, keďže sú jej zranenými členmi, a preto si zasluhujú prednostný prístup.

Neprávom upodopozrievanie Svätého Otca v tejto oblasti by sa malo jednoducho odmietnuť, lenže ono poukazuje na niečo, čo je v tejto historickej chvíli veľmi dôležité. Existuje kultúrna, politická a mediálna moc, ktorej terčom nehanebných a surových útokov sa stal „Peter“. Iste, nedeje sa to po prvý raz a treba to pripomenúť. Ale záruivosť a zbrane sú tentoraz oveľa zákernejšie ako kedykoľvek predtým.

Môžeme si predstaviť, s akým jasným vedomím Benedikt XVI. vníma tento príval a tiež bolesť, ktorú prežíva v tejto dramatickej situácii, keď sa on sám v rámci Cirkvi stal fyzickým bodom priťahujúcim iracionálnu, no nie nepoznanú nenávisť, pretože o nej nám už v evanjeliu hovoril sám Pán Ježiš. Nevie, či počas minulotýždňovej stredajšej generálnej audiencie nám nechcel ukázať, ako mieni vykonávať svoju službu v tejto chvíli strachu, vášnivých reakcií a rôznych kolísaní. V nej dosvedčil, že sa vidí v jednom zo svojich najobľúbenejších učiteľov, vo svätom Bonaventúrovi: „Pre Bonaventúru riadiť neznamenalo len konať, ale predovšetkým rozmýšľať a modliť sa [...]. Intímny kontakt s Kristom vždy sprevádzal jeho úlohu generálneho predstaviteľa, a preto napísal viacero teologicko-mystických diel, ktoré vyjadrujú ducha jeho riadenia a poukazujú na jeho úmysel viesť nielen prostredníctvom príkazov a štruktúr, ale najmä tak, že duše veriacich usmerňoval a osvetľoval a pritom ich usmerňoval na Krista.“ Toto rozhodnutie Benedikta XVI. uprostred búrky je pokorné a súčasne trvalé.

Preklad ŠTEFAN TURANSKÝ SDB

Prečo sa znovu začína hovoriť o kňazoch pedofiloch a v tejto súvislosti obžalovať Nemecko, osoby blízke pápežovi, a dokonca aj samotného Svätého Otca? Môže sociológia k tomu niečo povedať alebo má prenechať voľné pole jedine novinárom? Osobne som presvedčený, že sociológia má mnoho čo povedať a nemá mlčať zo strachu, že niekoho neuspokojí.

Zo sociologického hľadiska súčasná debata o kňazoch pedofiloch je typickým príkladom tzv. morálnej paniky. Tento pojem vznikol v sedemdesiatych rokoch na vysvetlenie toho, akým spôsobom sa niektoré problémy stávajú predmetom „sociálnej hyperkonštrukcie“. Presnejšie povedané,

MASSIMO INTROVIGNE

Kňazi pedofili: morálna panika

morálne paniky definujeme ako problémy, ktoré boli spoločensky vykonštruované a ich charakteristickým znakom je, že skutočné fakty sú systematicky rozširované prostriedkami spoločenskej komunikácie alebo politickou diskusiou. Okrem toho existujú ešte ďalšie dve charakteristiky morálnej paniky: v prvom rade ide o spoločenské problémy, ktoré existujú už desiatky rokov a sú mediálne a politicky opätovne prezentované ako „nové“ alebo ako objekt údajného dramaticky rastúceho javu; druhá črta spočíva v ich prehnanom dopade, pretože sa opierajú o zjednodušujúce štatistiky, ktoré si prostriedky spoločenskej komunikácie - i keď ich vedecké štúdie nepotvrdili - navzájom odovzdávajú a môžu vyvolať nástojčivú mediálnu kampaň.

Philip Jenkins zdôraznil úlohu „morálnych podnikateľov“, ktorí pri tvorbe a riadení paniky sledujú nie vždy jasne deklarované ciele. Morálne paniky nikomu neprospejajú. Skresľujú vnímanie problémov a spochybňujú účinnosť krokov, ktoré by ich mali riešiť. Ak je analýza zlá, tak aj samotný zásah bude zlý.

Jedna vec je jasná: morálne paniky majú pri svojom vzniku objektívne podmienky a reálne nebezpečenstvo. Hoci si existenciu problému nevymýšľajú, zveličujú štatistické údaje. Aj samotný Jenkins vo svojich vzácnych štúdiách dokázal, že otázka pedofilných kňazov je azda najtypickejším príkladom morálnej paniky. Ide v nej totiž o dva charakteristické prvky: reálny skutkový stav a prehánanie tohto faktu, pochádzajúce z dielne pochybných „morálnych podnikateľov“.

Najprv reálny skutkový stav: pedofilní kňazi existujú. Niektoré prípady sú otrasné a súčasne nechutné: obžalovaní boli za ne odsúdení a nikdy sa nevyhlasovali za nevinných. Skutočnosti - v Spojených štátoch, Írsku, Austrálii - vysvetľujú prísne slová pápeža a jeho prosbu o odpustenie adresovanú obetiam. Aj keby šlo iba o dva prípady (bohužiaľ, je ich omnoho viac), za takýchto okolností je to veľa. Keďže nestačí o odpustenie iba prosiť - aj napriek tomu, že je to vznešené a správne gesto -, treba sa vyhýbať opakovaniu podobných prípadov, a preto nie je jedno vedieť, či boli dva, alebo či ich bolo dvesto, alebo dvadsaťtisíc. A nie je celkom bezvýznamné ani to, či v porovnaní s inými kategóriami osôb je ich výskyt medzi katolíckymi kňazmi a rehoľníkmi vyšší. Sociológovia sú často obžalovaní, že pracujú s chladnými štatistikami a zabúdajú, že za každým číslom sa skrýva ľudská bytosť. Ale čísla, i keď nedostačujúce, sú predsa len potrebné. Sú podmienkou každej primeranej analýzy.

Aby sme mohli pochopiť, ako do-

šlo k prechodu tragicky reálneho údaju k morálnej panike, treba sa spýtať, koľko je pedofilných kňazov. Najbohatšie údaje boli zozbierané v Spojených štátoch, keď v roku 2004 tamojšia biskupská konferencia objednala nezávislú štúdiu na John Jay College of Criminal Justice (Vysoká škola trestného práva Johna Jaya) v New Yorku, ktorá nie je katolíckou univerzitou a jednoznačne je považovaná za najuznávanejšiu akademickú inštitúciu v Spojených štátoch v oblasti trestnej činnosti.

Táto štúdia hovorí o 4 392 amerických kňazoch (z celkového počtu viac ako 109 000 prípadov), ktorí boli v rokoch 1950 - 2002 obvinení, pričom štátne súdy odsúdili niečo vyše stovky z nich. Nízky počet odsúdených zo

strany štátu je dôsledkom rôznych faktorov. V niektorých prípadoch skutočne alebo predpokladane obete obžalovali už zosnulých kňazov alebo uplynula premlčacia lehota; v iných prípadoch obvinenie a odsúdenie na základe kánonického práva zo strany Cirkvi neznamená porušenie žiadneho občianskeho zákona. Napríklad vo viacerých amerických štátoch ide o prípady kňazov, ktorí mali vzťah s mladistvou (alebo mladistvým) - tí však už mali viac ako 16 rokov a so vzťahom súhlasili.

Ale došlo aj k mnohým rozruchom kvôli nevinne obžalovaným kňazom. Keď niektoré advokátske kancelárie v deväťdesiatych rokoch pochopili, že v rámci kompromisu môžu vynútiť miliónové odškodné aj na základe jednoduchých podozrení, počet takýchto prípadov dokonca vzrástol. Výzvy k „nulovej tolerancii“ sú oprávnené, ale nemala by existovať žiadna tolerancia ani voči tomu, kto nevinných kňazov osočuje. Podotýkam, že aj keby sme pridali obdobie rokov 2002 - 2010, v prípade Spojených štátov by sa čísla významne nezmenili, pretože už samotná štúdia Vysokiej školy trestného práva Johna Jaya si všimla výrazný pokles prípadov už okolo roku 2000. Nových vyšetrovaní bolo menej a značný pokles bol zaznamenaný aj pokiaľ ide o odsúdenia z dôvodu prísnych opatrení, ktoré zaviedli americkí biskupi alebo Svätá stolica.

Hovorí azda štúdia John Jay College, ako často sa možno dočítať, že 4% amerických kňazov sú „pedofilovia“? Vôbec nie. Podľa tohto výskumu 78,2% obvinení sa týka mladistvých, ktorí už prešli pubertou. Mať intímny vzťah so sedemnástočnou istotne nie je pekné, o to viac, ak ide o kňaza - ale toto nie je pedofília. Kňazov obžalovaných zo skutočnej pedofílie za obdobie päťdesiatich dvoch rokov je teda 958. Odsúdených bolo 54, teda zhruba jeden za rok!

Počet odsúdených kňazov a rehoľných osôb v iných krajinách je podobný tomu v Spojených štátoch, aj keď o iných štátoch neexistuje úplná štúdia podobná tej z John Jay College. Často sa citujú správy írskych štátnych orgánov, ktoré definujú zneužívanie v kolégiách a sirotincoch (mužských) ako „endemické“, to znamená ako „infekciu, zamorenie určitej oblasti“. Tieto inštitúcie spravujú niektoré diecézy a rehoľné rády a niet pochýb o tom, že prípady pohlavného zneužívania mladistvých - niektoré z nich boli obzvlášť vážne - sa v tomto štáte skutočne udiali. Systematické otváranie týchto kázov okrem iného poukazuje na skutočnosť, že mnohé obžaloby sa týkajú použitia výchovno-nápravných prostriedkov, ktoré boli prehnane alebo násilné. Takzvaná Ryanova správa z

roku 2009 - ktorá vo vzťahu k Cirkvi používa veľmi tvrdé slová - hovorí o 253 obvineniach z pohlavného zneužívania chlapcov a 128 z pohlavného zneužívania dievčat z celkového počtu 25 000 žiakov z kolégií, výchovno-nápravných zariadení a sirotincov za vyšetované obdobie. Nie všetky obžalovania však možno pripísať kňazom, rehoľníkom a rehoľníckam, pretože sú rôznej povahy a závažnosti a zriedkakedy súvisia s predpubertálnymi deťmi, ba ešte zriedkavejšie došlo k odsúdeniu.

Polemiky v ostatných týždňoch týkajúce sa Nemecka a Rakúska poukazujú na typickú charakteristiku morálnych paník: fakty pred mnohých rokov, v niektorých prípadoch uplynulo

aj tridsať rokov a sčasti sú známe, sú prezentované ako „nové“. Skutočnosť, že udalosti z osemdesiatych rokov sú uverejňované na prvých stránkach deníkov, akoby sa boli udiali včera - trvajú na tom, že sa stali práve v oblasti Bavorska, odkiaľ pochádza súčasný pápež -, a že vzápätí nasleduje koncentrický útok, ktorý dennodenne bombastickým štýlom hlási nové „objavy“, čo vyvoláva zúrivé polemiky, veľmi jasne hovorí o tom, že za morálnou panikou stoja „podnikatelia mravnosti“, ktorí ju organizovane a systematicky propagujú. Určitým dôkazom je kauza, do ktorej je podľa mienky niektorých deníkov „vtiahnutý pápež“. Ide o zneužívanie v Mnichovskej a Freiburgskej arcidiecéze, ktorej arcibiskupom bol v tom čase súčasný Svätý Otec. Prípady sa udial v roku 1985 a zaoberal sa ním nemecký súd v roku 1986. Vyšetovaním sa okrem iného zistilo, že rozhodnutie prijať inkriminovaného kňaza do arcidiecézy neurobil kardinál Ratzinger, dokonca o ňom ani nevedel, čo nie je nič neobvyčajné pre takú veľkú arcidiecézu s komplexnou byrokráciou. Preto sa istý nemecký denník rozhodol znovu vytiahnuť tento prípad a vycapíť ho na prvú stranu po dvadsiatich štyroch rokoch od vynesenia rozsudku, zostáva nezodpovedanou otázkou?!

V tejto súvislosti treba povedať niečo nepríjemné, no dôležité, hoci sa to niekomu môže zdať ako obrana a istotne nepoteší obeť: byť katolíckym kňazom znamená vo vzťahu k ostatnému obyvateľstvu väčšie riziko stať sa pedofilom alebo sexuálne zneužiť mladistvých, i keď sa tieto dve veci, ako sme videli, nemôžu stotožňovať, pretože ten, kto zneužíva šestnásťročné dievča, nie je pedofil. Ak chceme nájsť príčiny tohto fenoménu a predchádzať mu, nemožno nechať túto základnú otázku nepovšimnúť. Jenkinsove štúdie hovoria, že ak porovnáme Katolícku cirkev v Spojených štátoch s hlavnými protestantskými denomináciami, môžeme zistiť, že prítomnosť pedofilov je - podľa ich pomenovania - dva až desaťkrát vyššia medzi protestantskými pastormi než medzi katolíckymi kňazmi. Toto zistenie má veľký význam, keďže poukazuje na to, že problémom nie je celibát: protestantskí pastori sú totiž väčšinou ženatí. V tom istom období, v ktorom asi stovka amerických kňazov bola odsúdená za sexuálne zneužitie mladistvých, počet učiteľov telesnej výchovy, trénerov športových mládežníckych mužstiev - napriek tomu, že sú zväčša ženatí - odsúdených za ten istý prečin presahoval číslo šesťtisíc. A mohli by sme uviesť aj ďalšie príklady, nielen tie, ktoré sa týkajú Spojených štátov. Podľa pravidelných správ americkej vlády však pôvodcami asi dvoch tretín sexuálnych

obťažovaní mladistvých nie sú cudzie osoby ani vychovávateľia - kňazi vrátane protestantských pastierov, ale blízka rodina: nevlastní otcovia (otčímovia), strýkovia, bratanci, bratia a, bohužiaľ, aj rodičia. Podobná situácia je aj v mnohých iných krajinách.

Máme k dispozícii jeden veľmi dôležitý údaj, aj keď uviesť ho nie je celkom politicky korektné: viac ako 80% pedofilov sú homosexuáli, muži zneužívajúci tých, ktorí sú mužského pohlavia. A ešte raz zaciťujeme Jenkinsa: viac ako 90% katolíckych kňazov, odsúdených za sexuálne zneužívanie mladistvých a pedofíliu, sú homosexuáli. Ak v Katolíckej cirkvi naozaj jestvoval nejaký problém, tak istotne ním nie je celibát, ale určitá tolerancia homosexuality v seminároch, najmä v sedemdesiatych rokoch, keď bola vysvätená veľká časť kňazov odsúdených za zneužívanie. Tento problém sa Benedikt XVI. neustále usiluje korigovať. Návrat k morálke, k asketickej disciplíne, rozjímanie nad opravdivou, neobyčajnou prirodzenosťou kňazstva sú posledným liekom proti opravdivej tragédii pedofílie. Aj na to má poslúžiť Rok kňazov.

V porovnaní s rokom 2006, keď BBC vysiela bulvárny dokument írskeho poslanca a homosexuálneho aktivistu Colma O'Gormana, a s rokom 2007, keď Michele Santoro pripravil jeho taliansku verziu Annozero, sa neudialo veľa nového, azda okrem zvýšenej zásadovosti a bdlosti Cirkvi. Bolestné prípady, o ktorých sa po tieto týždne najviac hovorí, nie sú zakaždým vymyslené, ale stali sa pred dvadsiatimi alebo až tridsiatimi rokmi.

Ale niečo nové tu možno je. Preto sa v roku 2010 na povrch dennodenne vyťahujú staré alebo často už známe prípady, pričom sa čoraz otvorenejšie útočí na pápeža. Tento útok je ešte paradoxnejší, ak vezmeme do úvahy nesmiernu prítomnosť najskôr kardinála Ratzingera, teraz Benedikta XVI. v tejto oblasti. „Morálni podnikatelia“, organizátori paniky, majú pred sebou úlohu, ktorá je čoraz jasnejšia a ktorej stredobodom záujmu nie je v skutočnosti ochrana detí. Pri pozornom čítaní niektorých článkov prideme na to, ako sa veľmi silná lobby - v predvečer politických, právnych a volebných rozhodnutí a plánov, ktoré všade v Európe a vo svete tak trochu spochybňujú používanie pilulky RU 486, eutanáziu, uznanie homosexuálnych párov, v prípade ktorých sa skoro iba hlas Cirkvi a pápeža dvíha na obranu života a rodiny - usiluje preventívne zdiskreditovať hlas Cirkvi prostredníctvom ohovárateľskej a, bohužiaľ, najľahšej obžaloby z podpory alebo tolerancie pedofílie. Tieto viac-menej slobodomurárske lobby dokazujú temnú moc technokracie, o ktorej hovorí Benedikt XVI. v encyklike Caritas in veritate a ktorú odsúdil Ján Pavol II. vo svojom posolstve k Svetovému dňu mieru v roku 1985 (presne 8. decembra 1984), keď hovoril o „skrytých plánoch“ (spolu s tými „otvorené propagovanými“), ktorých „cieľom je podriadiť všetky národy režimom, ktoré s Bohom nepočítajú“.

Toto je skutočne hodina temna, ktorá pripomína procveto veľkého talianskeho katolíckeho mysliteľa 19. storočia - Emilianu Avogadra della Motta (1798 - 1865) z Vercelli, podľa ktorého z ruín spôsobených svetskými ideológiami by mala povstať autentická „demonolatria“. Táto osobitne zaútočí na rodinu a podstatu manželstva. Predstaviť sociologickú pravdu o morálnych panikách v prípade kňazov a pedofílie samo o sebe nerieši problém a ani nezastaví spomínané lobby, ale môže sa stať prejavom malého a povinného holdu veľkému pápežovi a Cirkvi, zraneným a hanobeným, pretože nemlčia, keď ide o život a rodinu.

http://www.cesnur.org/2010/mi_pr_eti_pedofili.html (15.03.2010), alebo Avvenire 18. 3. 2010

Preklad Š. TURANSKÝ SDB

Text liturgickej rozlúčky...

(Dokončenie z 3. strany)

Desaťtisíce oných obetí násilia a vojny pripeli k tomu, aby sme v súčasnosti mohli žiť v slobodnej a nezávislej krajine. Teda ich úsilie nevyšlo nazmar, tie ich obeť neboli márne! Ich násilná smrť priniesla úrodu - máme svoju slobodnú vlasť, sme s ňou spätí a máme sa o ňu aj starať.

Preto v prvom rade len od nás závisí, ako si budeme vážiť tú nevinnú krv našich bratov a získanú slobodu. Keď sa dnes modlíme za obeť tragickej katastrofy, prosíme, aby táto prazvláštna solidarita v utrpení a v celonárodnom smútku - viditeľná na každom kroku - pretavila sa do solidárneho úsilia všetkých, bez ohľadu na rozdielnosti, ktorými sa navzájom líšime.

„Naša krajina sa potrebuje vyrovnáť s minulosťou,“ uviedol vo svojom inauguračnom prejave pán prezident Kaczyński, „pretože inak nemôžeme obnoviť mravný poriadok. Potrebujeme tiež zhadu, jednotu v najdôležitejších veciach. Som presvedčený, že to môžeme dosiahnuť.“

Rakvy ľudí rôznych politických názorov na tomto mieste uložené vedľa seba pripomínajú, že výrazy ľavica či pravica, mocnári či obyčajní ľudia - sú zoči-voči smrti - sa tu relativizujú, strácajú dokonca svoj význam. S ohľadom na večnosť počítá sa jedine to, čo prináša dobrú úrodu a čo pretrvá po celý život, až naveky.

O večnosti sa v skutočnosti rozhoduje už dnes, v závislosti od toho, koľko dobrego sa nám v živote podarilo dosiahnuť. „Kto verí v Toho, ktorý ma poslal, má život večný, a (...) prešiel zo smrti do života,“ ubezpečil nás Kristus v Evanjeliu, ktoré sme si pred chvíľou boli vypočuli.

Len modlitba pomáha preklenúť obrovskú tragédiu, ľudská pamäť zachováva spomienky. Spoločná modlitba ľudí spája, prináša úľavu v žiali, dokonca je schopná zmeniť smútok na radosť. A pamäť umožňuje potomstvu ľudí zachovať úplnú historickú pravdu - jediný základ, na ktorom možno utvárať budúcnosť.

Dráma, ktorá sa odohrala na ruskej zemi, spojila - ako doteraz nikdy - Poliakov i Rusov. Zločin, čo spáchali na poľských dôstojníkoch v roku 1940 stalinskí katani, zamlčovaná a systematicky falšovaná pravda, to rozdeľovalo a rozdeľuje Poliakov a Rusov desiatky rokov. Teraz, v týchto tragických dňoch počítujeme, že oná preliata krv pred sedemdesiatimi rokmi dokáže spojiť nielen politikov, ale aj obyčajných ľudí. S vďakou prijímame všetky prejavy úprimného súcitu a solidarity ľudí. Po rokoch rozdelenia ich vnímame ako znamenie nádeje i ako prísľub zblíženia a zmierenia našich národov, a to pre dobro Poľska, Ruska, Európy a sveta.

Známy súčasný historik Norman Davies naznačuje, že Katyn môže predstavovať osobitnú katharsis - očistu, a to nielen pre Poliakov, ale aj pre Rusov. A ďalej uvádza, že udalosti, ktorých sme svedkami, môžu zohrať podobnú úlohu ako kedysi Solidarita v Poľsku, a otvoriť Rusom pohľad „na ich vlastné priznaky z minulosti“.

Všeobecne uznávaný veľký politik a štátnik Zbigniew Brzezinski v týchto tragických udalostiach vidí dokonca novú šancu na zmierenie našich národov podľa vzoru toho, aké sa v minulosti uskutočnilo medzi Nemcami a Poliakmi, alebo medzi Nemcami a Francúzmi. Len aby sme nepremeškali túto výnimočnú príležitosť!

S odstupom 70 rokov možno vidieť oveľa výraznejšie, že preliata krv nevinných obetí rovnakého neľudského systému, ktorá vsiakla do tej istej zeme a delila nás celé pokolenia, nemusí nevyhnutne rozdeľovať, ale môže tiež spájať. Zostáva nám iba sa modliť, aby nám nechýbala vôľa ani odhodlanie prijať výzvy, pred ktorými stojíme a ktoré stoja pred nami. Zaväzuje nás k tomu jednak obeť našich otcov, dedov a bratov spred 70 rokov, jednak najnovšia obeť tých, ktorí zomreli na púti pamäti a pravdy, solidarity a zmierenia.

Odvzdávajúc do Božieho milosrdenstva živých i mŕtvych, prosíme o posilu a útechu pre žijúcich a o večný pokoj pre mŕtvych.

Amen.

MUDr. František Šubík
(báseň Andrej Žarnov)

Jednou z krajín vojnovnej Európy, ktorú zasiahli odozvy katyňskej tragédie, bolo aj Slovensko. Na veľké počudovanie však katyňská problematika vo vzťahu k Slovensku však podnes nebola domácou historiografiou vôbec spracovaná. Príčin tohto stavu je viacero, jednou z nich je však akiste nechut' oficiálnej historiografie spomínať zločiny komunizmu, obzvlášť pred rokom 1948. Cieľom tohto príspevku je preto aspoň v krátkosti načrtnúť obraz tejto udalosti v slovenskej tlači a najmä kľúčovú rolu profesora Šubíka v ňom.

V slovenskej tlači sa prvá správa o udalosti zjavila v stredu 14. apríla. Bola to informácia prebraná z nemeckej tlačovej agentúry EP o tom, že v okolí Smolenska našli nemeckí vojaci asi 10 000 mŕtvych poľských dôstojníkov. 15. apríla priniesol Slovák na prvej strane článok „Hromadné hroby pri Smolensku vydávajú svoje obeť“, prebrany Slovenskou tlačovou kanceláriou (STK) z Berlína. V článku sa spomínajú exhumačné a identifikačné práce v lokalite. V sobotu 18. apríla sa objavujú vo všetkých denníkoch palcové titulky. Pod nimi sa uvádzalo stanovisko ZSSR, ako aj prvá reakcia britských Reuters. Sovietsi svoju zodpovednosť za masaker popreli a lokalitu masových hrobov označili za „oblasť archeologických vykopávk“.

Až do 20. apríla sa v tlači objavovali len správy preberané z nemeckých zdrojov. Nasledujúci deň sa však v Gardistovi objavil prvý vlastný komentár pod názvom „Katyňské hroby žalujú“. Jeho ťažiskom - podľa nepodpísaného autora - bola snaha vyvodit' z prípadu poučenie pre Slovensko. Masaker označuje za jasný dôkaz faktu, že počas vojny sa charakter sovietskeho štátu nezmenil. V Stalinovom impériu nenastala žiadna náboženská obroda či „renesancia slovanstva“, ako to rozširovali aj isté naivné rusofilske kruhy. „Najmä čo sa týka Slovanstva, je táto tragédia jednoznačne jasná“, píše. Boľševici nehľadali spôsob, ako by sa zbližili s Poliakmi, ako by využili a podchytili ich slovenské cítenie, ale ich prvým cieľom bolo upevniť boľševizmus. „A upevňovali ho tak, že na jednom mieste vyvražďili 10 000 poľských dôstojníkov, výkvet poľskej inteligencie“, končí autor článku.

Od začiatku druhej aprílovej dekády si tlač všimla - pochopiteľne podľa berlínskeho vzoru - najmä diplomatické ozveny celej udalosti.

Vzápätí nato (22. - 27. 4.) nastal

istý útlm, zapríčinený veľkonočnými sviatkami. Tlač venovala pozornosť najmä váhaniu ženevského Červeného kríža, ktorý na žiadosť Nemcov o preskúmanie hrobov ani len nereagoval.

Po Veľkej noci dostala aféra nový spád, titulné stránky denníkov sa znova zaplňajú. Podnetom mediálneho oživenia bola diplomatická roztržka a prerušenie vzájomných stykov poľskej a sovietskej vlády. Táto udalosť sa stala hlavnou vo všetkých denníkoch dňa 28. apríla. Slovák okrem toho priniesol dôležitú informáciu STK, že šéf sloven-

MARTIN LACKO

Odraz katyňskej tragédie

v slovenskej tlači na jar 1943 a miesto MUDr. Františka Šubíka v ňom

ského zdravotníctva, univerzitný profesor MUDr. František Šubík, bol pozvaný do komisie pre zistenie poľských obetí. Nasledujúci deň, 29. apríla si ľudácka tlač zgustla aj na inej správe, ktorú priniesli svetové agentúry. Išlo o stanovisko Vatikánu k tragédii, v ktorom bol okrem iného vyjadrený aj názor, že „objav je strašný a súčasne nehorázný... a prípad nanovo dokazuje, že je utláčaná idea Boha a kresťanskej kultúry, keď je možná takáto zločinecká nehoráznosť.“

Prelom apríla a mája sa niesol v znamení komentárov diplomatickej roztržky Poľska so ZSSR. Okrem správ prebranych z Nemecka sa však objavujú aj vlastné komentáre. O roztržke sa hovorilo ako o senzácii týchto dní. Na roztržke sa vraj ukázala o. i. nečestnosť britskej politiky voči Poliakom. Viac ako ukázať vzťah Britov k Poliakom však propaganda potrebovala oslabiť myšlienku tzv. slovenskej jednoty, ktorá bola na Slovensku tradične dosť silná. Na pozadí katyňskej tragédie sa však ukázala ako chimerická. Ba dodatočne sa takto zdôvodňovala aj opodstatnenosť slovenského vstupu do protisovietskej vojny a vyvracal sa rozšírený mýtus, akoby týmto krokom Slováci „zradili slovenskú vzájomnosť“. Napr. Slovenská Pravda 29. apríla v úvodníku nazvanom „Dva rozhodné poznatky“ píše, že katyňské udalosti sú akoby podnetom k zamysleniu sa o tzv. slovenskej solidarite, s ktorou často operujú rôzni fantasti či zlomyseľníci. Aktualizácia udalosti smerom na Slovensko je jasná. „Máme možnosť znova konštatovať, že najmenej sme nezhršli - ako to tvrdia naši nepriatelia - keď sme vstúpili do boja proti boľševizmu. Neprehršli sme sa proti tzv. slovenskej láske. Práve prehrnutie sovietsko-poľských stykov zo strany Moskvy dokazuje, že u Moskvy o nejakej slovenskej láske a solidarite niet ani chýry ani slychu.“

4. a 5. mája priniesli denníky prvé informácie o zisteniach medzinárodnej lekárskej komisie. Jej 12 členov v Berlíne na základe pitiev potvrdilo, že katyňské obeť boli usmrtené v marci-apríli 1940 a to zastrelením.

Vedecké zistenia ohľadom nevidaného masakru našli odozvu v

najvyšších kruhoch krajiny. 5. mája totiž priniesli oba hlavné denníky Slovák aj Gardista rozsiahly príhovor prezidenta Dr. Jozefa Tisu zo 4. mája vo Vojenskej akadémii v Bratislave. Publikovaný bol pod názvom „Pomer Slavianstva k boľševizmu.“ Tiso tu využil najnovšie poznatky o katyňských udalostiach na zdôvodnenie smerovania štátnej politiky. Slovanckú ideu označil za „rafinovane maskovaný nápor boľševického ťaženia“, ktoré šírením myšlienky oslobodenia chce len maskovať svoje svetovládne plány. Pre Slo-

ského snemu a bratislavský kanonik Karol Körper v úvahe „Odkaz z Katyňa“ nazýva masaker otvorene genocídou poľského národa. „V národe je to dobre vychovávaná, inteligentná vrstva, ktorá sprostredkúva vládnúce pravdy a myšlienky spoločnému ľudu. Keď treba ľudu nahovoriť iné myšlienky a priviesť ho na iné cesty, to sa podľa tohto systému robí tak, že sa inteligentná vrstva vykántri, aby novoty mali voľný prístup k širokým masám. Robí sa široký úhor, aby sa ujala burina a jedovatá bylina...“ Presne o to isté šlo vraj aj v Katyňi - Sovietsi, v snahe

F. Šubíka denník Slovák, a to 5. mája. „Na jar 1942 tiahli na východ po ceste Minsk - Smolensk nemecké vojenské jednotky, ku ktorým boli pridelené i pracovné jednotky civilné a medzi nimi niekoľko Poliakov. Poliáci prišli do styku s ruským obyvateľstvom dediny Katyňa... ktoré upozornilo Poliakov, že z jari 1940 neďaleko v lese odstreľovali poľských dôstojníkov.“ To boli prvé Šubíkové slová určené slovenskej verejnosti a už nasledujúci deň si mohli ľudia prečítať celý rozhovor, ktorý poskytol pre tlač. V ňom referoval o svojich zážitkoch z výskumu, no dotkol sa aj otázky skeptikov o tom, prečo neboli hroby odkryté už skôr, ale až teraz, keď sa Nemci dostávali na frontoch do veľkých problémov. Drsné vzniká najmä nasledujúca pasáž z jeho prvého rozhovoru o tom, že na lebkách mŕtvov i kostier členovia komisie všade bezpečne zistili ten istý spôsob zastrelenia - do temena hlavy, pričom guľka prešla mozgom a čelom vyšla von. Takýto spôsob odstreľovania si Sovietsi volili zrejme preto, že ročne museli odstrániť státisíce vlastných občanov. Prečo však boli vraždení poľskí, teda slovenskí dôstojníci? Aj túto otázku si Šubík pre seba zodpovedal. „Sovietsi išli predovšetkým o to, aby odstránili poľskú inteligenciu. Ide tu predovšetkým o záložných dôstojníkov“ a dodáva, že „zarážajúce je, že sa siahla takým krutým spôsobom práve na životy Slovanov. Ťažko tu možno hovoriť o nejakom slovanstve Sovietsov. Nie, o tom vôbec nemožno hovoriť.“ Takisto tuná potvrdil, že komisia pracovala samostatne a bez akéhokoľvek nemeckého nátlaku.

Mediálnou hviezdou sa však Šubík stal až 11. mája. V onen utorok (v tom čase v pondelok noviny na Slovensku nevychádzali) totiž priniesli všetky denníky na titulných stranách podrobnú správu o jeho verejnom vystúpení v Bratislave v nedeľu 9. mája 1943, ktoré uvádzal v priamom prenose aj rozhlas. O mi-

KAROL STRMEŇ

Katyňský les

*Ako tak stáli v rade, načo gáni,
nič nečítali z jeho pohľadu,
len kôstka sa mu pohla na grgáni
ruka sa strieľat' mykla odzadu*

*zmätené hlavy, aby guľka cez ne
ako voš ostro štípajúca šla,
až každý hltal vlastnú krv.
Tak presne sa vynášla,*

*že natrafila v srdci Orlicu
a čo ich prišlo, padli dolu nosom.
Tak sa tá ruka vynášla, že siala,*

*aby si teraz vedel, kto som, čo som,
keď praskla zem a z útrov vyvrhala,
čím krmil som ju jak prasnicu.*

vákov ako príslušníkov slovenského kmeňa preto nie nejakou hanbou či zradou, ale naopak „vecou zvláštnej cti, aby svojou účasťou na boji proti boľševizmu zmazal z mena slavjanskeho hanbu a škvrnu boľševického sadizmu“ ... a tiež „pomáhať nešťastným slovenským bratom, aby sa znovu dostali do európskeho spoločenstva národov“ (nejde o Európsku úniu - pozn. M. L.).

Rovnako známy novinár Konštantín Čulen v úvodníku Slovenskej pravdy zo 6. mája „Katyňský les“, zúročuje politický dosah odhaleného tragédie, keď píše: „Katyňský les - to nie je už len rozšírenie našich zemepisných vedomostí, to je už čosi viac, to je cesta do najstrašnejšej ľudskej priepasti, z ktorej človek akosi márne hľadá východisko. Čo tí ľudia vykonali? ... Neboli to Germáni, boli to Slovanovia a zhnuli slovenskou rukou. Azda tou, ktorá organizuje slovenské kongresy a na ktorých odznievajú krásne reči o slovenskej solidarite... Neboli to kapitalisti. Neboli to deti výsadných aristokratických tried a predsa museli zahynúť. Proletári rukou proletárov... Kde skončí svet, keď sa dostane do rúk katyňských pánov? ... Katyňský lesík prešiel zo zemepisu do dejín.“ Sugestívne komentáre však písali aj iné známe osobnosti. Napr. poslanec Sloven-

rozšíriť vplyv boľševizmu medzi Poliakmi, jednoducho využili príležitosť a odstránili desaťtisíc príslušníkov inteligencie. No nielen inteligencie. Podľa hesla „Čo Poliakov katolíkov“ muselo zahynúť „desaťtisíc katolíkov, príslušníkov tej cirkvi, ktorá sa ostro stavia proti ideológii komunistickej“.

Prof. MUDr. František Šubík, v tom čase riadny profesor patologickej anatómie na Slovenskej univerzite (bývalá a súčasná Komenského univerzita) v Bratislave a šéf zdravotníctva na Slovensku prijal pozvanie rišskeho zdravotného radcu Dr. Contiho na účasť v lekárskej komisii a v pondelok 26. apríla odcestoval do Berlína. Výskum hrobov sa uskutočnil v dňoch 29. - 30. apríla a následne členovia komisie vydali v Berlíne stanovisko konštatujúce zodpovednosť ZSSR za vraždy.

Ako prvé periodikum priniesol úryvky informácií od MUDr.

moriadnej citlivosti témy svedčili už samotné názvy článkov.

Celá prednáška (ktorej znenie si možno prečítať v prílohe), mala nakoniec mimoriadne dôrazný politický záver: Katyńský prípad totiž podľa rozhorčených, no súčasne navyšosť pravdivých Šubíkových slov ukázal „sadizmus, perverzitu a aziatstvo vo svojej najprišernejšej nahote“, ukázal, že „v sovietskom Rusku sa teroristické metódy ani o vlas nezmenili, že tam niet ani nacionalizmu, slavjanofilstva, ale ako som mal možnosť vidieť v Smolensku, že je tam sociálna úbohosť“ a ak časť slovenskej inteligencie tvrdí, že našou spásou je jedine sovietske Rusko, tak sa podľa lekára buď strašne mylí, alebo zámerne klame. Nakoniec si neodpustil ironickú poznámku, že ak sa niekomu páči sovietsky raj, „zložme sa mu na padák a zhoďme ho do tohto raja, nech na vlastnej koži skúsi dobrodenie ním zbožňovaného panstva.“ Preto by bolo nezmyslom nazývať boj slovenskej armády v ZSSR bojom proti slovanským bratom. Na druhej strane východnej barikády totiž nebolo žiadnych Slavjanov, ale „boľše-

rakteru. Prvým sú Katolícke noviny, dvojtyždenník, oficiálny orgán Katolíckej cirkvi, potom evanjelické Národné noviny vychádzajúce v Turčianskom Sv. Martine dvakrát týždenne a nakoniec armádny týždenník Slovenský vojak.

Istým prekvapením je, že v Katolíckych novinách katyńská tragédia takmer nebola spomenutá. O udalosti priniesli len dve nepatrné, navyše nepriame zmienky. 2. mája v

Slovenskej armády venoval udalostiam iba jedinú zmienku v čísle z 22. apríla, keď na titulnej strane konštatoval, že doterajšie šetrenie usvedčuje Sovietov „z najstrašnejšej masakry v dejinách ľudstva - povraždenia 10 000 Poliakov.“ Viac sa katyńskými udalosťami ani ich dosahom nezapoľtiť najskôr tým, že noviny sa snažili byť apolitickými, čo vyplývalo z celkovej koncepcie Slovenskej armády a jej postavenia v spoločnosti, ako to forsiroval predovšetkým minister národnej obrany generál Ferdinand Čatloš. Išlo o podobnú situáciu ako v lete 1941, kedy sa napriek senzačným odhaleniam masových vrážd tisícok politických väzňov NKVD v bývalom Východnom Poľsku armádna tlač venovala len pomerne veľmi málo a informácie o nich sa koncentrovali do dennej tlače.

Odstup od ľudáckej propagandy sa snažili zachovávať aj redaktori Národných novín. Tento fakt korení v prvom rade v tradičnom odpore slovenských evanjelikov voči všetkému, čo prinášala ľudácka vláda a jej hlásne trúby. Zmienka o Katyňi sa v luteránskych novinách objavuje prvý raz dňa 1. mája 1943. V článku „36° východnej šírky“ sa píše o novom poľsko-sovietskom spore, pričom sa o.i. konštatuje: „Spor dostal nového zafarbenia tým, že Nemecko oznámilo svetu odhalenie hromadných hrobov poľských dôstojníkov v Katyńskom lese pri Smolensku. Vyhlásilo, že ide o poľských dôstojníkov, čo v 18-dňovej vojne padli do zajatia Sovietov a na jar 1940 ich mali hromadne odstrelit' (...) Sikorski sa nespokojil s tým, že by uveril sovietskemu tvrdeniu, že ide o nemeckú propagandu ale hľadal spôsob, ako vec vyjasniť. (...) A tak došlo k zamotanej situácii, lebo v otázke vysvetlenia záhady ocitli sa emigrantskí Poliáci proti Sovietom, s ktorými by mali plece pri pleci ako spojenci bojovať...“ Už z tejto pasáže cítiť celkom iný duch než z vládných denníkov, ktoré o tragédii písali nie v špekulatívnom a opatrníckom tóne, ale ako o fakte, za ktorý nesú zodpovednosť boľševici. O týždeň neskôr v článku „Gordický uzol“, ktorého hlavnou témou je úvaha o ďalšom vývoji sporu, uviedli redaktori aj časť stanoviska Moskvy na adresu poľskej vlády. Stalinisti ju titulovali ako „zhromaždenie skrachovaných veľkostatkárov“. V protiklade k takémuto dehonstujúcemu prívlastku stojí Churchillovo vysoké hodnotenie

Poliakov, ich „múdreho vodcu Sikorského“ a jeho slová o ťažkých poľských obetiach, ktoré však budú „korenované vzkriesením veľkého a nezávislého Poľska.“ Aj o zisteniach medzinárodnej komisie referujú Národné noviny v inom duchu. Zdôrazňujú agentúrne vety ako názor Berlína, z čoho mohol pozorný čitateľ ľahko usúdiť, že redakcia sa s publikovaným výkladom nestotožňuje.

Katyńské udalosti boli pre ľudácku propagandu mimoriadne dôležitou aférou. Z politického hľadiska totiž nepriamo potvrdzovali oprávnenosť deklarovaných vojnových cieľov - predovšetkým porážku ZSSR. Predostreté odhalenia, dosvedčené vynikajúcim a dôveryhodným slovenským odborníkom mali byť istou morálnou vzpruhou pre tisíce vojakov, ktorí už tretí rok bojovali v protisovietskej vojne, najmä však pre širokú verejnosť, v ktorej sa pod dojomom frontového vývoja objavovali čoraz väčšie pochybnosti o správnosti nastúpenej cesty, o vlastnej budúcnosti vôbec. Rovnako tak mala katyńská aféra vyvrátiť vierohodnosť komunistckej propagandy a jej ideí. Súčasne mala nový impulz dostať aj protižidovská propaganda, keďže vykonávatelia popráv - funkcionári NKVD - boli propagandou prezentovaní temer bez výnimky ako židia.

Pritom všetkom nemožno tvrdiť, že by boli katyńské odhalenia absolútnou novinkou. Správy o boľševických hrôzach nepredstaviteľných rozmerov totiž do verejnosti prenikali už od leta 1941. Konštatoval to nakoniec aj úvodník k prvému rozhovoru s Dr. Šubíkom v máji 1943, kde sa na jednej strane síce vravelo, že katyńská aféra „ohromila celý svet“ ale popri tom všetkom nebola až taká prekvapujúca, „lebo už sme si navykli na podobné správy o tom, ako Sovieti odstraňujú na státisíce nevinných ľudí.“

Zodpovedať na otázku, aký bol vplyv katyńskej aféry na súdobú slo-

svojho dlhého pobytu spoznali onú „sociálnu úbohosť“ vládnucu v sovietskom raji, ktorú spomínal lekár.

To však bola len jedna strana mince. Pre mnohých občanov, ktorí osobne so sovietskou realitou konfrontovaní neboli, bolo však minimálne podozrivé, ak propaganda útočila na krvilačných boľševikov, na strane druhej o nacistických zločinoch totálne mlčala. Aj preto boli mnohí k dobovým správam oficiálnych médií opatrní. Stav neobjektívnej informovanosti, alebo presnejšie ostro protichodnej propagandy z dvoch vojnových strán, vnášal do mysli mnohých ľudí úplný zmätok, chaos. Nevraviac už o tom, že boľševické heslá o rovnosti a sociálnej spravodlivosti zneli na chudobnom Slovensku veľmi lákavo. Ľudia žijúci dlhé roky v ilúziách o dobrom Rusku, kde sa buduje sociálne spravodlivý systém bez boháčov a vykorisťovaných, kde má každý prácu, sa týchto ilúzií nedokázali zbaviť do dňa na deň. Mnohí sa zdráhali uveriť protisovietskej propagande. To priznávali aj stúpenci režimisti, ako to môžeme usudzovať z rôznych výpadov či polemík v súdobej tlači. Priznával to konečne aj sám Šubík v prednáške, keď viackrát narážal na ľudí, ba dokonca časť inteligencie, ktorá „rozširuje nepravdu“, v ZSSR vidí „spásu“. Dokonca priznal, že osobne vie o tom, že mnohí katyńskému prípadu neveria. Ľudia, ktorí nemali so hrôzami sovietskeho boľševizmu osobnú skúsenosť si nemohli, nevedeli - alebo často nechceli - predstaviť hrozné chyry, ktoré o ňom z mnohých strán počúvali. Príjemnejšie bolo oddávať sa ružovým ilúziám o slovanskej veľmoci z východu, ktorá nás čoskoro oslobodí. A nielen to, ale odstráni aj starý systém majetkovej nerovnosti. Slovenskú naivitu v tomto smere najlepšie zachytil chorvátsky jezuita a svetobežník Tomislav Kolaković, ktorý pobýval v závere vojny aj na

vické hordy“, odobril nakoniec účasť slovenskej armády v boji proti ZSSR básnik a vedec.

Po verejnom vystúpení a publikovaní prednášky, ktorá v slovenskej verejnosti nepochybne silne rezonovala, sa v druhej polovici mája už informácie o Katyňi vytrácajú. Na tlačiarenský papier sa však dostalo ešte jedno - najmä pre Slovákov zvlášť cenné svedectvo. Išlo o výpoveď bývalého dôstojníka poľskej armády, Andreja Pardela. Parda bol pôvodom Slovák z Chyžného na Orave a bol spolu s ďalšími ofícierni zajatý Sovietmi vo Włodzimierzi. Pred istou smrťou sa zachránil tak, že počas transportu na východ vyskočil z vlaku a po útrapách došiel až do rodnej obce.

Nakoniec sa skúsme pozrieť do troch periódik ne-denníkového cha-

rubrike „Čo sa stalo za týždeň“ prinášajú lakonickú správu o zázake Poliakov vycestovať zo ZSSR v tomto znení: „Po prerušení diplomatických stykov medzi ZSSR a poľskou emigrantskou vládou v Londýne pre stanoviská tejto o hromadnej vražde v katyńskom lese, zakázala vláda Sovietskeho zväzu vycestovať Poliakov zo ZSSR.“ Druhá a posledná informácia sa viaže k tej iste rubrike o tri týždne neskôr. Krátko sa tu spomína obsah Šubíkovvej prednášky v Bratislave. Kvôli lepšej predstave možno uviesť, že svojim rozsahom boli obe správy približne rovnaké ako správa v tej istej rubrike z 15. augusta, v ktorej sa katolícky čitateľ mohol dozvedieť o vynáleze nových ručných granátov a ich plnení.

Slovenský vojak - tlačový orgán

venskú spoločnosť je preto veľmi ťažké. Na vtedajšom Slovensku nepochybne jestvovala silná antikomunistická propaganda, pôsobiaca nielen prostredníctvom dobovej tlače a rozhlasu, ale čo bolo ešte dôležitejšie, zvierhodňovaná svedectvami tisícok vojakov, pišucich resp. vracajúcich sa z východného frontu. Šubík tak na základe svojej krátkej „exkurzie“ dospel k vedomostiam, ktoré frontoví vojaci získali už takmer dva roky pred ním. Práve tí totiž počas

Slovensku a podobne ako mnohí Slováci si aj on robil ilúzie o zmenách v ZSSR počas vojny. Z týchto vytriezvel až v roku 1945, keď sa vrátil z návštevy Moskvy. Banskobystrickému biskupovi Andrejovi Škrábkovi vtedy doslova povedal: „Komunisti, s ktorými sme tu za povstania hovorili, ruskí či naši, sú len snilkovia vyslovujúci o komunizme iba želaná a osobné predstavy. Ruský komunizmus je niečo úplne iné. Je to Ázia vzdialená našej civilizácii.“

KLASICKÝ ÚLET

Z vrchov, dolín a poli
počúť zvláštne spevy,
že radšej smrť si zvolí,
ako by zradil srdce devy
z vedľajšieho vchodu.
On nesmelo jej dvorí:
„Slečna, som z vás chorý,
pre vás sa ja hrdo bijem,
drakom zrážam tvrdo šije,
veď ste moja milá,
princezná spanilá
z vedľajšieho vchodu.
Na svete jej všetko sľúbi,
on ju totiž veľmi ľúbi.
A preto len uvážte, vážení,
čo spravi z muža srdce ženy
z vedľajšieho vchodu.

MRZKÁ NOC

Tejto noci nespím,
nespí ani čert,
chce sa ženiť
s mojou Pýchou,
za svedkov si volá
Hnev a Závist'.
Mrzká noc s hosťami
na milú jarmilu.
Volám o pomoc,
veď ja chcem Teba
a Tvoju pokoru.

MÁM - NEMÁM

Mám rád,
keď žiaríš
ako pravá Eva.
Nemám rád,
keď horím,
lebo ty žiaríš.

MALIČKÁ

Na oddelení,
kde nádej zomiera
často ako prvá,
prisnila sa maličká
do večného sna.
Svoje prečo
rodičia vyplakali
dosucha,
keď už slzy nevládu,
nepričítne to bolí.
Zostala malá bábika,
nádej, že raz tam hore
a jedno veľké suché:
Prečo?

NEPRIATEĽ SNOV

Hľadač krásy z povolania
s rodným listom romantika,
zaľúbený až po klobúk,
z ktorého ťahá
cukrom posypané slová
pre Vierku Slniečkovú
z obce Dolné Fialkovo.
Pod jej oknami
nežný dobrodruh pocitov
krémešové verše
recituje až do nebička.
A slečna Slniečková
furt nič.

PAVOL KORBA

Odložená ratolesť

Isto by tam aj skončil,
hladný, smädný, smutný,
keby ho ráno nenavštívil
zarytý nepriateľ snov,
hlúpo všedný, ale praktický
budík od starej mamy.

NOVEMBER

Celý rok nosil
v sebe november.
Zádumčiví spojenci
uväznení vo fľaši
s ohnivou ilúziou,
počarovaní
ruskou ruletou
- kto z koho.
Keď to prišlo,
november sa chladne vrátil
späť na kalendár,
v izbe sa usadilo ticho,
nemý svedok do príchodu
susedov.

**PÁNBOŽKOVE
KRAVIČKY**

Horúci sídliskový Rómeo
čerstvo prepadnutý pubertou,
keď doňho vkročila bosá
múza činžiakových romantikov
a pivničných veršotepcov,
útlučká rifľová Júlia.
V hlávke tsunami
s ružovými farbami,
v srdiečku sa blýska,
hromy v tele divo bijú,
pocity len pre ňu žijú.

A keď sa už sniečku zíva,
na lúke za betónovou ríšou
Rómeo z lásky do škatulky
zbiera pánbožkove kravičky
s odkazom pre útlučkú Júliu,
že nezradí! Aj keď ho prizabijú.

BOHÉM

Bol to ťažký bohém
s hlavou v oblakoch
s nohami v krčme

u stratenej ilúzie.
Keď ho tam Pán Boh
našiel, sedel bezducho
v stave liehového samovraha.
Bolo práve 11.55

NEPLAČ

Dobre vieš,
že keď plačeš,
vnikáš mi do pocitov
hlboko a nežne.
A čím viac sľz,
tým som slabší.
Už neplač, prosím,
lebo sa pominiem
a stratím hlavu.

CHLIEB A HRY

Dal im chlieb,
mlieko, mäso a vodku.
Potom im natáral
toľko hlúpostí,
až z ich života
urobil hru.
Ludia ho milovali,
veď im dal
chlieb a hry.
A vodku.

**DIVOKÝ A NEŽNÝ
(ČAKAJÚCA)**

V srdiečkach dievčat
krehko podriemkavajú
city nasiaknuté nežnosťou,
čakajú princa
s čistým štítom rytiera,
divokého chrániť kvietok
v kalamitách života
a nežného preskúmať krásu
darovanú z nebies.

RATOLEŠŤ

V dome pre nechcených
Tvoje smutné očka
čakajú
otca a mamu.
Odložená ratolesť

s monoklom na duši,
lahká korisť ulice
a vhodný terč na reči
slušných občanov.
Tvoje očka
rozľútostia nebo
a mňa.

NEŽNÁ REVOLÚCIA

Ako pravá Eva
krásna a krehká
svojím bozkom spôsobiš
v jeho srdci
nežnú revolúciu.
On nespútaný a divý
začne byť aj nežný
ako pravý Adam.

SLADKÁ PANI

Milujem svoju múzu,
tú sladkú pani
s medom na perách,
tichučko šepkajúcu
večer pri sviečkach,
čo ma čaká a neminie,
ak nebudem hlúpy
a včas vytuším,
čo ani oko nevidelo,
ani ucho nepočulo.

HIP A JE TU HOP

S návodom na život
v stoke
rapočeš a mútiš
vyprahnuté mysle
odpadkami.
Celebrita
betónovej kultúry
a deti bez budúcnosti,
z ktorých vyciavaš
peniaze a nádej.

SILA

V tvojej kráse je sila.
V tvojom križi je sila.
A potom sa čudujem,
že je život
prisilný.

NEVŠEDNÝ

Som zberateľ zázitkov
a lovec pocitov,
čo nemá rád všednosť.
Preto do neba
chcem.
Lebo tam sídliš Ty.
Nevšedný Boh.

PAVOL KORBA, 38 rokov, pochádza z Bardejova, kde do roku 1997 pracoval v obuvníckom závode Jas Bardejov. 20. septembra 1997 vstúpil do rehole Menších bratov kapucínov, do postulátu v Hriňovej, potom nasledoval noviciát na Kremnických Baniach, 3 roky života na Ponikách a potom opäť na Hriňovej, kde pôsobí ako kuchár. Skončil SOU, odbor obuvník v Bardejove a Strednú združenú školu v Banskej Bystrici. O poézii sa zaujíma už dlho. Debutoval zbierkou Tanec o dušu (2009). Verše publikoval v časopise Zrno a vo výbere mladej bardejovskej poézie (1995 alebo 1996).

Už som si takmer začínala namýšľať, že o Jánovi Hollom viem azda všetko, čo sa z dobových prameňov dozvedieť dá, ale našťastie vždy sa nájde niekto alebo niečo, čo nás opäť nasmeruje ku skromnosti pred poznaním veľkosti nepoznaného. Tento pocit som zažila nad básnickou zbierkou Karola Kapellera Žit' je krásne (2008), konkrétne nad básňou Ján Hollý na Dobrej Vode. Užasla som nad novým uhlom pohľadu, novým „navigačným“ hollovským problematiky a nad poznaním, čo dokáže odhalit' prepletenie dvoch lások, keď sa vzájomne obohacia, keď jedna nepotláča druhú, ale vo vzájomnom „objatí“ ponúknu novú kva-

ných pokusov z trnavských gymnaziálnych čias. Ale vydané zbierky prezrádzajú nielen skutočne „zrelého básnika“ (a to aj dôkladným osvojením si poetiky viazaného verša), no aj názvami naznačujú „dvojedinosť“ poézie a medicíny - monografia o ňom má výstižný názov: Vedec s dušou básnika.

Dvojedinosť poézie a medicíny u Karola Kapellera sa priam klasicky prejavila aj v básni o Jánovi Hollom. Nielen vzdaním úcty lekáru Básnikovi, ale aj (dodatčným) určením diagnózy: „nadmernosť cukru v krvi / priesvity tepien ťuži / a cievam steny drví - / tak trpia najmä muži. / Nadmernosť cukru v krvi / Hollého telu

Pri hrobe Márie Tencerovej

Na konci druhého tisícročia cirkev sa znovu stala cirkvou mučeníkov. Prenasledovanie veriacich kňazov, rehoľníkov a laikov spôsobilo veľkú siatbu mučeníkov v rôznych častiach sveta. To je svedectvo, na ktoré sa nesmie zabudnúť.

JÁN PAVOL II. v inštrukcii ku príprave na veľké milénium 2000

Dňa 7. apríla prehovoril počas spomienkového zhromaždenia obyvateľov Novej Bane na miestnom cintoríne pri hrobe Márie Tencerovej (*28. 6. 1921 - +7. 4. 1960) poslanec František Mikloško. Jeho sugestívny a emotívny prejav vyvoláva okruh otázok.

Poslanec prehovoril pri príležitosti päťdesiateho výročia smrti novobanskej rodáčky z osady Štále, ktorá v päťdesiatych rokoch minulého storočia po rozpustení mužských rehoľných rádov ukryvala vo svojej rodine rehoľného kňaza, lazaristu. Tento kňaz jej sprostredkovaním pôsobil pri formovaní novíc v podzemnej cirkvi. Koncom päťdesiatych rokov štátna bezpečnosť úkryt objavila a Máriu Tencerovú - manželku a matku troch neplnoletých detí - Krajský súd v Banskej Bystrici odsúdil na 14 mesiacov väzenia. Trest nastúpila v máji 1959. Dňa 7. apríla 1960 umrela v Prahe vo väzenskej nemocnici.

Rečník pred početným publikom, za prítomnosti detí Márie Tencerovej a ďalšej rodiny vzdal hold tejto neobyčajnej žene a vyznačil ju charizmatičkými vlastnosťami. Nazval ju budúcou možnou patrónkou slovenských kňazov. Je to zaujímavé najmä v roku kňazov a v roku kresťanskej kultúry.

Akoby pán poslanec naznačil, že mať na Slovensku ochrankyňa kňazov je znamením časov... Je pravda, že úcta ku kňazskému stavu bola u Márie Tencerovej hlboká a jej obetavým činom neobvyklá. Verme, že jej charizma zachytí každú vierolomnú ruku, ktorá by chcela udrieť na našich pastierov, aby sa rozutekalo stádo. Raz sa jej to už podarilo svedectvom viery a obety a zaplatením najvyššej ceny. Obeta tejto ženy by sa

mohla niesť generáciami ako súčasť našich národných dejín.

Rečník predložil svoju víziu ako osvedčený kresťanský politik, ktorý pozná súčasný stav spoločnosti a cirkvi v stredoeurópskom kontexte.

Na zhromaždení vystúpili viacerí rečníci. Zástupca rehole lazaristov poďakoval za obetavosť zosnulých a pripomenul, že jej život sa skončil práve vo veľkonočnom období. V ďalšom rozhovore sa vyjadril, že ukryvaný rehoľník bol kľúčovou postavou formácie nových povolani a bez jeho práce by kontinuita rehole v podzemnej cirkvi nemohla pokračovať. K tomu možno dodať, že by sa stratil duchovný odkaz vysokoškolského internátu Svoradov ako liahne výkvetu slovenskej inteligencie.

Miestny dekan spoločnou modlitbou a povzbudivými slovami vyzval k zmiereniu a na odpuštenie spôsobených krívd.

Spisovateľ Štefan Volf, ktorý vo svojej knihe Rúbanisko opísal život a martyrium Márie Tencerovej, poukázal na širšie súvislosti obdobia päťdesiatych rokov.

Program zhromaždenia pokračoval prečítaním posledného listu M. Tencerovej, adresovaného z väzenia vlastnej rodine niekoľko dní pred jej smrťou. Z listu sa dalo dedukovať, že vzťahy v tejto rodine boli na úrovni nájdených vzácných perly.

Zo zhromaždenia bolo citiť silné genius loci. Ako keby predznamenávalo aktívnejší vstup laikov do diania katolíckej cirkvi na Slovensku. Veď celých dlhých päťdesiat rokov toto miesto a tento čin ostali nepovšimnuté v našej spoločnosti, odetej pancierom ľahostajnosti k hodnotám nášho národa.

Vykročením správnym smerom je zámer pani primátorky mesta Nová Baňa, ktorá pripravuje udelenie čestného občianstva Márii Tencerovej in memoriam. To by túto vzácnu ženu a matku vyvolalo zo zabudnutia u rodákov.

Nuž aké bolo toto spomienkové popoludnie, spjestné miestnym speváckym zborom? Za všetkých to povedala prítomná poetka Elena Tencerová, literárna ozdoba rehole Dcéra kresťanskej lásky: Bolo to krásne.

MILAN ŠTEVKO

Prekvapenie nad poéziou Karola Kapellera

litu. Veď máme priam „učebnicový“ príklad v Sládkovičovej Maríne a vlasti - „obe v jednom objímať.“

V prípade Karola Kapellera sa vzájomne prepletá láska k poézii a k medicíne. Dôkaz lásky k medicíne: univ. prof. MUDr. Karol Kapeller, DrSc. okrem pedagogickej práce na Lekárskej fakulte UK v Bratislave bol aj vedúci vedecký pracovník (istý čas aj sheffieldskej univerzity v Anglicku) a vo výskume bol priekopníkom rozvíjania vedeckých poznatkov pri využívaní elektrónovej mikroskopie v oblasti histológie a embryológie, najmä v autonómnom nervovom systéme. Publikoval množstvo odborných knižných a časopiseckých prác doma i v zahraničí. Ale keď šéfredaktor literárnodramatického vysielania v Slovenskom rozhlasu Pavol Hudík pripravoval jeho portrét pre reláciu Osobnosti slovenského literárneho života, v záujmovej oblasti uvádza: vedecká práca, poézia, esejistika. (A dodávam, že aj vo vedeckej práci ho zaujímala taktiež literatúra, objavnou a precíznou je jeho štúdia Vklad lekárov do slovenskej literatúry).

Dôkaz lásky k poézii - zbierky: V rodisku láska zrodená (2000, ide o básnické impresie z Chtelnice a okolia), Druhým dychom (2003), Pod mikroskopom duše (2005), Žit' je krásne (2008), Poézia a medicína (2009).

Podľa rokov vydania básnických zbierok by mohol vzniknúť dojem, že Karol Kapeller si túto lásku odkladal až na „zrelý vek“ (rok narodenia 192), ale viaceré básne prezrádzajú (najmä zbierka V rodisku láska zrodená), že poézia ho sprevádzala životom už od literár-

škodí, očiam, srdcu i nohám - / pomôže zázrak vody?“ To som nevedela. Dna, vysoký krvný tlak - to áno, ale cukrovka... No Kapeller ako správny lekár sa neuspokojil iba s diagnózou, odporučil aj liečebnú terapiu (žiaľ, ako neskoro), ale vtedy ešte - „Nebolo múdrej rady: / V jedení nech je pieta, / najmilším tvojím priateľom / bude ti - diéta / Znížiš riadne tlak krvný, / na zdravú stravu sa vrhni.“

Ale záver tejto 12-strofovej básne je jednoznačne oslavou poézie a básnického odkazu toho - „čo našej slovenčine svoje požehnanie dal.“ (A hoci Hollého korešpondencia naznačuje, že „vtedy“ na Dobrej Vode dal svoje kňazské požehnanie skôr slávnej trojici než novej slovenčine, faktom zostáva, že Hollý dal skutočné požehnanie slovenčine predovšetkým svojim básnickým dielom). A preto v plnosti platí: „Bernolákovský básnik jedinečný, / uctievame si ťa čoraz väčšmi, / lebo si vytvoril v madunickom poli / dielo v krásnom šate, / „víťazné“, aké v slávskom poli vtedy boli, / aj keď sa voláš / Hollý.“ Nie je teda prekvapením, keď Viliam Turčány ku krásnej básni o Hollom pripojil venovanie: Lekár z Búrov - čiže milému môjmu priateľovi, ktorý vchoval celé generácie lekárov a celé Slovensko tak liečil - Karolkovi Kapellerovi.

No treba ešte pripomenúť aj dve ďalšie lásky Karola Kapellera: výtvarné umenie a Trnava. Už i z toho dôvodu, že výtvarné videnie je v jeho poézii zreteľné a že v tomto roku vyjde autorova šiesta zbierka - Dotyky s Trnavou.

EVA FORDINÁLOVÁ

Čo je to „slušnosť“?

V bežnej reči týmto výrazom označujeme vzorné správanie: zdvorilosť, uhladenosť, úctivosť a iné prejavy dobrej výchovy. S týmto pojmom sa však často stretávame aj v úvahách o spravovaní verejných vecí a v politických debatách. Slovom „slušnosť“ si neraz posluhujú štátnici, verejní činitelia aj ich kritici.

Najmä vtedy, ak nemajú čo povedať.

Celkom dobre si vieme predstaviť uhladeného, zdvorilého tancmajstra i zdvorilého, uhladeného konferenciera. Aj predavača automobilov. Aj poisťovacieho agenta. Ťažšie si už vieme predstaviť zdvorilého, uhladeného sudcu krajského súdu, ktorý má komusi nasoliť sedem rokov, alebo zdvorilého, uhladeného policajta, ktorý musí zo zákona dbať na poriadok. Najťažšie zo všetkého sa vytvára predstava zdvorilých štátnych a samosprávnych úradníkov alebo uhladených zástupcov ľudu, najmä po voľbách. Tu by sa nám viac páčili menej uhladení, pribojní štátni a samosprávní úradníci a volení zástupcovia ľudu, ktorí vedia, ako treba vytvárať podmienky na dobrý život ľuďom, ako presadzovať veci verejného záujmu, ako atakovať vyššie úrady, prebúdzajú zodpovedné inštitúcie, kontrolovať banky alebo vytrvalo otravovať správcov finančných fondov. Skrátka, ľudia pribojní, ale popri tom čestní - po slovensky statoční.

Stačí „slušnosť“ na vytýčenie politického programu a pritiažnutie voliča? Môže byť „slušnosť“ politologickým termínom?

Veľmi nie.

Čo je to teda „slušnosť“, ako ju vidáme vytlačene pod portrétmi slušne vyobliekaných kandidátov na županov pred voľbami do vyšších samosprávnych celkov?

Pripusťme, že ak to má byť uctenie si občana na úradoch pri vybavovaní dôchodkov, rešpektovanie dôstojnosti každého človeka, má toto slovo aspoň aký-taký politologický obsah. Je to však málo. Kandidátsky príslub, že bude presadzovať „slušnosť“, bez ďalších konkrétnejších implikácií mravného obsahu, je iba prázdne slovo, farebný balónik, bublinka, asi ako príslub, že len čo nás zvolia, budeme predávať vzduch zadarmo.

Uhladený, decentný, nevtieravý, jemný politik, a samozrejme, dobre vychovaný, ušľachtilý, jemný, diskretný a nevtieravý verejný činiteľ, spôsobný a dodržiavajúci móresy je vítaný, ale zároveň aj veľmi zraniteľný. Mal by to vedieť a nevystavovať svoju

„slušnosť“ riziku sklamania a zdôrazňovať ju ako objavnú.

Pod pojmom „slušný politik“ sa našťastie myslí aj poriadny, statočný človek. To je už slovo významovo plnšie, súvisí s poriadkom, najmä verejným poriadkom. Tu sa vágna „slušnosť“ najviac približuje spoločenským potrebám. Ak je však synonymom „slušnosti“ iba platonická zdvorilosť, je to zle. Je to primálo na spravodlivé a energické riadenie spoločnosti.

Okrem toho poznáme veľa slušných, uhladených gaunerov. Aj rabiát, násilník odsúdený na dvadsať rokov sa správa slušne, ak sa chce po odpykaní polovičky trestu dostať na slobodu. Slušný, až nápadne slušný býva aj vreckový zlodej v hypermarkete.

Nekonkretizovaná „slušnosť“ v kontexte predvolebných sloganov je v podstate výrazom programovej bezradnosti kandidujúceho politika. Nemal by si ho dávať do programu kandidát na župana a rozvešovať v letáčikoch po autobusoch. To by tak ešte bolo, aby sa chystal byť v úrade neslušný!

V predvolebných programoch sa každé napísané slovo stáva politologickým dokumentom. Kto si dáva do politického programu samozrejmosti, iba prezradzuje, že nemá nič nové, čo by ľuďom povedal. Viac by sa hodilo sľubovať napríklad spravodlivosť. Viac by sa hodilo sľubovať a potom presadzovať sociálnu a mravnú solidaritu! Porozumenie pre celok - teda opak egoizmu, ktorý sa na riadenie spoločnosti takmer vždy nalepuje.

„Slušnosť“ nemôže byť plnohodnotným politickým programom. Najmä vtedy nie, ak po nej volajú politickí nesprátnici, hochštapleri a provokatéri, čo sa nehanbia zvolávať svojich fanatických prívržencov na štadióny alebo do hál a vykrikovať pritom neslušné heslá.

O vorkšope a vrštati

Vorkšop je veľmi módné slovo. Vorkšopy v súčasnosti organizujú vedci aj amatéri, odborní aj neodborní pracovníci, hudobníci aj ľudia bez sluchu, mládež, stárež, stredný vek, tretí vek, ľudia angažovaní, zaradení aj ľudia, ktorí sa nedajú nikde zaradiť. Najnovšie sme zachytili „vorkšop“, ktorý usporiadali starí mládenici na tému „Individuálna sloboda za socializmu“.

GLOSÝ O SLOVENČINE

Epidémia vorkšopov nás priviedla pozrieť sa na vec očami etymológie čiže pôvodu slova.

Zistili sme, že pod týmto zvláštnym a obľúbeným slovom leží pradávné dolnonemecké weorc, worc, ktoré vychádza z protogermánskeho werkan. Slová, ktoré obsahujú takýto základ, sa jednoznačne spájajú s robotou a výrobou. Tu už nie sme ďaleko od novšieho nemeckého slova werken a anglického work - pracovať, robiť, vyrábať. Odtiaľ vedie priama cesta k pomenovaniu nemeckej výrobnéj dielne Werkstätte a z Werkstätte je už len na skok do našej vrštate.

Starogermánsky základ slova „werk“ bol veľmi plodný, odolný a podnetný. Ujal sa v mnohých európskych jazykoch. Majú ho napríklad Holanďania v slovách werker (robotník) či werken (verzamelde werken znamená zobrať spisy). Majú ho aj Česi v slove vercajk (vercajch) alebo verpánek (obuvníkova pracovná stolička pomenovaná podľa nemeckého Werkbank). Britskí dobromyseľní pracujúci si ho zachovali v názve novin Daily Worker. Majú ho aj Rusi v slove fejerwerk (ohňostroj). Toto slovo sa smelo predralo celou Európou a drží si svoje pozície až do novoveku. Veď ako inak by sme rozumeli, čo znamená „starý verk“ či „starý verkeľ“ (hodinky)?

Aj druhá časť zloženého slova (teda šop-shop) je veľmi blízka európskemu naturelu. Keď si starí Nemci stavali prvé šopy, najprv ju označili slovom „Schop“ a až neskôr „Stätte“. Obidva varianty zodpovedajú našej hoci aj drevenej, no všade užitočnej šope, prípadne poľskej szope (dielňa, prístrešok). Skrátka takmer všade ide o stavbičku stavbičiek - hoci aj s deravou strechou, hoci aj bez bočných stien, hoci by to mal byť len prístrešok pre kravy. Hlavná vec, že sa tam dá majstrovat', hlavná vec, že sa tam dá dobre a užitočne narobiť.

Z novej nemeckej podoby Werkstätte máme nepochybne našu nárečovú vrštat'. Je to stavbička, v ktorej sa majstruje.

Ale podľa me preč od etymológie. Zamyslime sa, prečo sa tvorivé dielne v poslednom čase u nás nazývajú „vorkšopmi“. Prečo sa k nám dostáva aj obrazný význam tvorivej dielne čiže „vorkšop“ okľukou práve cez angličtinu? Je to preto, že nemčina sa už u nás nenosiť? A prečo sme ich nezačali hneď nazývať tvorivými dielňami? Či už tak alebo onak, musíme konštatovať, že toto slovo nám v ostatných rokoch vyradilo z prevádzky takmer tucet našich domácych, starších, zaužívaných slov.

Veď ešte nedávno sme chodievali na obľúbené aktívny pracovníkov (dnes vorkšopy). Ešte nedávno sme vedno so striebrovlasými akademikmi cestovali na viacdňové odborné semináre (dnes vorkšopy). Ešte nedávno sme sa tešievali, že si po únavných prednáškach posedíme v koženkových kreslách sledujúc vášnivé diskusie na určenú tému (dnes vorkšopy). Ešte nedávno sme sa s neodmysliteľným chlebikom v ruke podriemkávali v zasadačkách na pravidelných poradách vedúcich a odborných pracovníkov (dnes na vorkšopoch). A vôbec, vari nemala každá pracovná sekcia na konferencii (dnes vorkšop taký a onaký) alebo tematická porada (dnes vorkšop na tému) svoje čaro aj svoje jemné významové odietenie? Zvyčajne sme sa na tvorivo zameraných poradách, brejnstormingoch a pracovných diskusiách v oddelených skupinách (najčastejšie pri vyhriatych radiátoroch) cítili ako v naozajstnej dielni, a predsa sme v dielni neboli! Nebol ten rozdiel príjemný?

Škoda starých dobrých slov, ktoré nám dnešný dotieravý „vorkšop“ vytlačá z úst i z pozvánok. Škoda už len preto, že znejasňuje, o čo vlastne na podujatí ide. Bez nostalgie za starými časmi banujeme za starými dobrými a osvedčenými slovami, ktoré podobné pracovné a školiace stretnutia celé desaťročia pomenúvali našimi výrazmi, zrozumiteľne a bez zbytočných špekulácií.

Mládežníkom by sme poradili chodiť tak ako kedysi na povinný zácvik, študentom na cvičenia, deckám do školy. Futbalistom by sme poradili chodiť na tréningy, trénerom na kurzy, úradníkom štátnej správy i samosprávy na školenia. Manažmentu by sme poradili viacdňové, ale naozaj pracovné sústredenia. Politikom by sme odporúčali cyklus vzdelávacích lekcií. Tetkám z výrobného družstva by sme poradili, žeby v rámci oddychového školenia brali so sebou vždy aj čosi na štrikovanie. Ujom z dopravného podniku by sme odporúčali pravidelné preskúšanie a rušňovodičom prísne skúšky. Učiteľom by sme poradili nanajvyš potrebné kvalifikačné prednášky, lekárom školiace dni a primárom i riaditeľom nemocníc nostrifikačné prípravné sústredenia.

Kto to naozaj potrebuje, nech organizuje a usporadúva diskusné a školiace stretnutia, ako vie a koľko vládze. Nech organizuje a usporadúva akcie, aké sú v jeho silách a vo finančných rozpočtoch! Nech organizuje a usporadúva hoci aj dodatočne vytvorené tvorivé dielne!

Len, prosím vás, neusporadúvajte všetci dokopy len samé stereotypné a nejasné „vorkšopy“!

BLAŽEK BELÁK

Selepčeni-Pohronec

Slováci a bitka pri Viedni 1683

Dňa 22. apríla 2010 uskutočnil sa v Nitre historický seminár Juraj Selepčeni-Pohronec, cirkevný hodnosťár, štátnik, diplomat a jeho prínos k porážke Osmanskej ríše v bitke pri Viedni r. 1683 pri príležitosti 325. výročia jeho smrti a nadchádzajúceho 330. výročia pamätnej bitky. Miestom konania bola aula Kňazského seminára sv. Gorazda v Nitre. Odborným garantom podujatia bol prof. PhDr. Jozef Šimončič, CSc., organizačným garantom PhDr. Emil Vontorčík.

Pri tejto príležitosti musím spomenúť seba, ale pochybný výrok Vladimíra Mináča v jeho eseji Tu žije národ: „Na počiatku bolo slovo. A to slovo bolo u Štúra.“ (In: Mináč, V.: Súvislosti. Bratislava: Slov. spisovateľ, 1976. s. 57.) Pokiaľ ide o slovenské slovo, to tu bolo, - ako dnes hovoria historici, - oddávna, aj keď sa cez Karpaty alebo z juhu cez Dunaj presúvali našim územím Rimania, Kelti, Markomani či Dákovia; tu žili usadlí Slovania, Sloveni. Historický krok odluky od češtiny urobil predsa Bernolák v intelektuálnom trnavskom a bratislavskom akademickom prostredí. Keď som bol po prvýkrát po prevrate v Novembri 89 u Dr. Magdy Strebelovej, generálnej riaditeľky Rakúskej národnej knižnice vo Viedni, uvidel som v jej pracovni portrét A. F. Kollára. Potešilo ma to a s uznaním som pred ňou ocenil túto skutočnosť, hovoriac o Adamovi Kollárovi. Meno Kollár jej bolo neznáme. Ukázal som na Kollárov portrét. Až vtedy sa jej tvár rozjasnila a hovorí, prepáčte, vy hovoríte o Adamovi Keresztur (v roku 1777 mu bol udelený šľachtický titul). Tentoraz som bol v pomykove ja. Aj takto môže v inom jazykovom prostredí zaniknúť náš rodák.

Takýmto hviezdny okamiom Európy bolo stretnutie kríža a polmesiaca v roku 1683 pri obliehaní Viedni, keď rozhádaná a bratovražednými náboženskými vojnami oslabená Európa sa z mnohých kútov ľahostajne pozerala na víťazný islamský prienik do jej stredu a srdca. Ovládnutie Viedne Osmanskou ríšou hrozilo, že sa natrvalo zmení nielen politickú tvár Európy, ale aj preruší civilizačný rozvoj, ktorý mal zanedlho z tejto kresťanskej európskej kolísky vyrásť a ovládnuť celý svet.

V každom príspevku, ktorý odznel na konferencii, boli zaujímavé poznatky, schopné odstrániť mnohé omyly a mýty. Už v prvom vystúpení historika, slepičianskeho rodáka PhDr. Jarolíma Koprdu, CSc., je nové a dúfame, trvalé určenie miesta a dátumu narodenia Juraja Pohronského zo Slepčian (lebo aj takto sa - v dnešnej transkripcii - podpisoval Selepčeni). Narodil sa v Slepčanoch 24. apríla 1593 a pokrstený bol vo Vieske nad Žitavou. Autor predstavil hodnoverné dokumenty, ktoré určujú jeho pôvod a dátum narodenia, čo si autori v minulosti nevšimli, nepoznali, alebo chybné údaje iba preberali bez kritického zhodnotenia.

Sídlny nitriansky biskup a známy historik prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. vo svojom vystúpení zhodnotil prínos Juraja Selepčeniho pre Nitriansku diecézu, ktorej biskupom bol v rokoch 1648-1666. Nie div, že v Nitre sa konal tento seminár, pretože Nitra má za čo ďakovať Selepčeni, počnúc obnovou a výzdobou Turkami zdevastovanej katedrály a zostolov až po vzácnu umeleckú pamiatku nedezernej ceny, známu ako Nitriansky (Selepčeniho) evanjeliár (kódex). Nehovoriac o tom, že za pomoc a statočnosť v boji povýšil z nitrianskeho a tekovského prostredia mnohých Slovákov do zemianskeho stavu. Z obce Cabaj-Čápor si niektorí potomci dodnes opatrujú vzácny armáles z tých čias.

Seminár významne obohatil prof. PhDr. Jozef Šimončič, CSc., ktorý predstavil dva doteraz nevyužitú hraničné dokumenty v živote Juraja Selepčeniho - prvý zo začiatku jeho najvyššieho kariérneho postupu, druhý zo záveru jeho života. Prvý predstavuje menovacie vyšetovanie Konzistoriálnej komisie Svätej stolice pred menova-

ním za ostrihomského arcibiskupa z Vatikánskeho archívu. Druhý dokument predstavuje správu Ad limina Svätej stolice z roku 1684 krátko pred smrťou, ktorej odpis sa zachoval v Diecéznej knižnici v Nitre. Tu hodnotí 91-ročné cirkevné knieža svoju partikulárnu Cirkev, za ktorú zodpovedal pred Bohom.

So zaujímavým príspevkom vystúpil PhDr. Peter Mulík, PhD., ktorý sa už tradične venuje problematike konfesionalnej spolupráce i konfesionalným rozporom v dejinách Slovenska i Strednej Európy. Celkom správne poukazuje na to, že zložitost' politických pomerov tej doby v rámci Stredoeurópskeho priestoru a najmä v rámci Habsburského cisárstva v dlhom časovom horizonte tureckej okupácie Dolného Uhorska a Sedmohradska nemožno hodnotiť výlučne z hľadiska reformácie a rekatolizácie, ale že náboženské záujmy sa neraz prekrývajú s osobnými a skupinovými mocenskými záujmami uhorskej (maďarskej) šľachty a mocichtivých jednotlivcov. Typickým príkladom odhaľujúcim pravé záujmy jednotlivých tureckých vazalov sa prejavili napr. vo vystúpení a konaní Imricha Tököliho na košickom sneme v januári r. 1683.

Prínos Juraja Selepčeniho-Pohronca ako tvorca exlibrisov a portrétnej grafiky zhodnotil PhDr. Lubomír Jankovič, CSc., pracovník Slovenskej národnej knižnice v Martine, ktorý je sám osebe príkladom prekrývania vedeckej a umeleckej činnosti (v oblasti populárnej hudby). Z tradičnej historiografickej problematiky obsahu i formálne (terminológiou) sa vymyká referát prof. PhDr. Augustína Mariána Húsku, DrSc., ktorý si predsavzal načrtnúť typologický medailón Juraja Selepčeniho-Pohronca z aspektu evolučnej antropológie.

Seminár uzatvárali príspevky ThDr. Ladislava Belása a PhDr. Emila Vontorčíka. Kým prvý sa venoval kultu sv. Svorada, nitrianskeho patróna, v živote Juraja Selepčeniho-Pohronca, druhý sa zaoberal príspevkom Selepčeniho k porážke Turkov pri Viedni. Toto historické stretnutie islamu a kresťanskej civilizácie v najsevernejšom výbežku osmanskej moci v Európe je opradené mnohými mýtmi, polopravdami aj výmyslami. Mnohé tvrdenia nezodpovedajú historickej pravde, ale sú závislé od toho, kto o nich píše. Ináč je videná obrana Viedne a bitka spojenec-kých vojsk s osmanskou armádou 12. septembra 1683 z aspektu poľských a ináč z pohľadu rakúskych historikov. Odlišne sa hodnotí najmä bojová činnosť Imricha Tököliho v týchto pre Európu osudových časoch v porovnaní s maďarskou literatúrou. Vojenská činnosť poľského kráľa Jána III. Sobieskeho a jeho armády, najmä v záverečnej a rozhodujúcej fáze bitky je nespochybniteľná. Avšak jeho rokovania s Imrichom Tökölim i jeho dynastické záujmy vzhľadom na jeho syna Jakuba sú oveľa zložitejšie a menej známe. V tomto zmysle je veľmi nápomocná najnovšia kniha poľského historika Jana Wimmera: Odsiecz wiedeńska 1683 roku, ktorá sa opiera o množstvo prvotných dokumentov, najmä z korešpondencie poľského kráľa so svojou ženou Marišenkou. Treba tiež pripomenúť, že v tieni vojenského veliteľa obrany Viedne grófa Ernsta Rüdiger Starhemberga sa úloha veliteľa civilnej obrany Kašpara Zdeňka Kaplířa stráca.

Príspevok doc. PhDr. Jána Szelepcsényiho je venovaný medzinárodnému a vnútropolitickému dosahu Selepčeniho diplomatickej činnosti. Zaujali pozoruhodné paralely v živote autora i jeho slávneho predka či len menovca.

Záverom treba pripomenúť, že seminár sa konal na počesť Mons. ThDr. Ladislava Belása, titulárneho opáta Zoborského kláštora sv. Hipolyta v Nitre, kanonika, cirkevného a regionálneho historika, riaditeľa Diecéznej knižnice v Nitre pri príležitosti jeho 80. narodenia.

EMIL VONTORČIK

Medzinárodný a vnútropolitický dosah diplomatickej činnosti Juraja Selepčeniho-Pohronca

Nedávno uverejnená publikácia Sándora Szelepcsényiho, ktorá sa zaoberá týmto problémom z genealogického hľadiska, ma uvádza medzi potomkami slávneho arcibiskupa. I keď Sándor Szelepcsényi oči-vidne sústredil veľké množstvo listinných dôkazov, neviem posúdiť, do akej miery sú jeho závery vedecky spoľahlivé. Bráni tomu o. i. aj okolnosť, že po maďarsky neviem. Žiaľ...

No dôležitejšie, než listinné dôkazy rodovej príslušnosti, sa mi vidia paralely môjho životného príbehu s osudom arcibiskupa Selepčeniho. Pravda, môj význam je neporovnateľný s významom môjho menovca, a v tieni jeho celožitovného diela a historického významu som niečo ako bodka na „i“.

R. 1667 založil arcibiskup Selepčeni v Trnave Mariánsky (Selepčeniho) seminár „Convictus Marianum“.

R. 1997 - teda presne o 330 rokov neskôr - som z poverenia vlády SR a niektorých významných hodnostárov KC na Slovensku založil v Trnave Univerzitu sv. Cyrila a Metoda, ktorá sa mala transformovať na štátnu Katolícku univerzitu.

A teraz druhá paralela, ktorá sa už bezprostredne týka diplomatickej činnosti Juraja Selepčeniho.

Selepčeni nastúpil svoju druhú a zrejme najvýznamnejšiu diplomatickú misiu do Carihradu na dvor sultána Ibrahima B. roku 1643.

Svoj post prvého veľvyslancu Slovenskej republiky v Tureckej republike som nastúpil r. 1993, teda presne o 350 r. neskôr.

Pravda, osud Selepčeniho a mojej misie v Turecku mal aj ďalšie spoločné znaky.

Úlohou Juraja Selepčeniho bolo diplomatickými prostriedkami spomaliť expanziu Turkov do Európy. Intrigy maďarských parlamentárov kniežaťa Rákoczyho, ktorí chceli získať podporu Turkov v ich boji proti Habsburgovcom, viedli k tomu, že veľkovezír dal Selepčeniho uväzniť. Na príhovor najvyššieho islamského duchovného - muftiho Selepčeniho prepustili a sultán Ibrahim ho odškodnil početnými darmi. Čo však bolo najdôležitejšie, expanziu Turkov sa podarilo spomaliť, blížiaci sa konflikt Osmanskej ríše a Habsburského impéria na chvíľu stratil svoju razanciu.

Mojou úlohou bolo založiť prvé veľvyslanectvo SR v Ankare, etablovať ho politicky i spoločensky v ankarskom diplomatickom zbore a vytvoriť tak predpolie pre utváranie dobrých vzťahov medzi Slovenskom a Tureckom.

Ak sa chceme zapodievať politickými dimenziami Selepčeniho pôsobenia, musíme si pripomenúť základnú charakteristiku medzinárodných vzťahov.

Medzinárodné vzťahy odrážajú mocenskú rovnováhu medzi aktérmi týchto vzťahov. Do bilancie vzťahov medzi štátmi vstupujú všetky politické, hospodárske, vojenské a kultúrne činitele, ktoré majú istý dynamický, silový charakter. Hospodársku prevahu niektorej krajiny môže partnerská krajina vyvážiť napríklad politickými prvkami (ako je spojenectvo s inou krajinou a pod.), na vojenskú prevahu možno účinne odpovedať presadzovaním kultúrnych a mravných hľadísk a pod.

Geopolitická štruktúra niektorej oblasti je daná rovnováhou týchto síl. Narušenie tejto rovnováhy má za následok napätia a konflikty, ktoré môžu eskalovať až k vojne.

Dôležitým fenoménom štátoprávneho usporiadania európskych štátov na prelome stredoveku a novoveku bola spolupráca svetskej a cirkevnej moci pri riadení spoločnosti a správe štátu. Viera, náboženská orientácia obyvateľstva nemala iba svetonázorový, kul-

túrny charakter, ale rôznymi právnymi mechanizmami sa premietala do fungovania vtedajších štátnych celkov, ktoré mali podobu monarchií. Za týchto okolností bola reformácia nielen kultúrnym, svetonázorovým fenoménom, obmedzeným na oblasť duchovného života občanov a elity, ale aj nástrojom na prerozdelenie majetku a mocenského vplyvu vládnucej elity. Ak sa vládnuca elita Juraj Selepčeni postavili proti reformácii a snažili sa odstrániť jej mocensko-hospodárske dôsledky, bola to snaha udržať Habsburské impérium ako mocenský útvar, dôležitý pre stabilitu nielen Strednej Európy, ale prakticky celej kresťanskej Európy. Táto stabilita bola o to nevyhnutnejšia, že kresťanská Európa a konkrétne Habsburská ríša stála pred konfrontáciou s Osmanskou ríšou. Ak sa vládnuca elita Juraj Selepčeni v tejto konfrontácii by bol znamenal rozšírenie islamu v Strednej, ba možno i v celej Európe.

Ďalšie vnútropolitické oslabenie Habsburskej ríše v 17. st. prinášali protihabsburské povstania v Uhorsku. Tak ako po stáročia predtým a potom, aj tieto povstania sú zväčša zdôvodňované nárokmi na sebaurčenie, na národné oslobodenie a podobné formy emancipácie niektorého etnika. V skutočnosti vždy išlo a ide o mocenské a ekonomicko-hospodárske ambície niektorých predstaviteľov politickej elity. Urputné úsilie o víťazstvo neraz vedie povstalcov k hľadaniu spojencov v tábore nepriateľov materského štátu - ako to prakti-

zovali Maďari v stykoch s Turkmi. Turkov chceli použiť ako spojencov na odstránenie Habsburgovcov. Všetky tieto úskoky vyústili napokon do likvidácie Uhorského kráľovstva - teda neustále pokusy o eróziu Habsburskej ríše viedli k degradácii zvyšku Uhorska na guberniu.

Vnútropoliticky sa Selepčeni usiloval eliminovať rozkladné vplyvy reformácie, teda upevniť kohéziu existujúceho štátneho útvaru. Zahranično-politicky chcel v tejto etape prispieť k spomaleniu tureckej expanzie. Svojím opakovaným pôsobením na sultánovom dvore dokázal sultána presvedčiť, že primerané diplomatické styky Osmanskej ríše s Habsburgovcami znamenali pre medzinárodno-politické postavenie Osmanskej ríše viac, ako sporné zákulisné intrigy s rebelujúcimi uhorskými kniežatami.

Základným cieľom Selepčeniho politického pôsobenia bola stabilizácia vnútorných pomerov Habsburskej ríše a eliminácia všetkých vnútorných a vonkajších síl, ktoré hrozili oslabením Habsburského impéria. Toto impérium stálo v popredí Selepčeniho úsilia ako garant zachovania prevažne katolíckeho charakteru strednej Európy.

Napriek tomu, že dnešnej historiografii sú známe tieto širšie strategické súvislosti Selepčeniho konania, je veľké množstvo slovenských i zahraničných publikácií, ktoré charakterizujú Selepčeniho ako dvoru a Vatikánu oddaného prenasledovateľa protestantov. Selepčeni sa prezentuje ako úhlavný nepriateľ, ktorý obral protestantov o majetky a duchovných o vieru. Nestretol som sa s jedinou publikáciou, ktorá by bola priznala, že súdom požadované majetky protestantov boli vlastne majetky, ktorých sa nezákonnou cestou zmocnili protestanti v priebehu vojnových konfliktov i rabovačiek. A tak isto ani jediná publikácia neberie do úvahy, že Selepčeniho antireformné postupy neboli prejavom náboženskej intolerancie, ale opatrením na zabezpečenie stability v strednej Európe ohrozenej expanziou Turkov.

Na druhej strane sa mi nevidí vykresľovanie Selepčeniho ako „záchrancu Viedne“. Vytváranie tohto zdania je nespravodlivé voči ostatným organizátorom protitureckej obrany. Mobilizácia všetkých finančných a politicko-organizačných prostriedkov na účinnú obranu Viedne nebola osobnou vecou Selepčeniho, ale opierala sa o strategické rozhodnutie Vatikánu, vtedajšieho pápeža Inocenta XI. Do tejto úlohy bol zapojený celý rímsko-katolícky episkopát. Arcibiskup Selepčeni bol možno organizačne, alebo dnešným slovníkom „menežersky“ agilnejší a pribojnejší než ostatní, ale iba jeho pol milióna zlatých - hoci išlo o obrovskú čiastku - by nebolo stačilo na prípravu tak presvedčivého vojnového ťaženia. Bol to Inocent XI., ktorý naliehal na pokračovanie v boji proti Turkom aj po ich rozprášení pred bránami Viedne až do konečného víťazstva zakotveného Karloveckým mierom r. 1699. Vidí sa mi, že pri oslobodení Strednej Európy

od Turkov sa podiel pápeža a celej Katolíckej cirkvi opomína.

Po úmrtí ostrihomskeho arcibiskupa Juraja Lippaya 3. januára 1666 sa jeho nástupcom stal Juraj Selepčeni-Pohronec. Funkcia ostrihomskeho arcibiskupa, prímasa Uhorska, bola nezlučiteľná s funkciou prezidenta Uhorskej kráľovskej kancelárie i správy nitrianskeho biskupstva, a preto sa Selepčeni týchto funkcií vzdal. Na druhej strane 18. decembra sa Selepčeni stal miestokráľom Uhorska. Kardinálsky klub však nezískal aj napriek tomu, že cisár o šesť rokov neskôr podal pápežovi príslušný návrh v roku 1672 a potom po šiestich rokoch znovu v roku 1678. Pápeži Klement X. aj Inocent XI. cisárov návrh neakceptovali preto, lebo Selepčeni prijal hodnosť miestokráľa Uhorska bez predbežného súhlasu pápeža.

Bolo by nesmierne cenné, keby Sv. Stolica našla formu, ako túto očividnú nepravosť odstrániť. Som presvedčený, že Juraj Selepčeni-Pohronec bol mimoriadne oddaným služobníkom Cirkvi a jeho osobnosť - ako ju sprítomňuje fundovaná analýza prof. Húsku - je a bude príkladom oddanosti a rozvahy, s ktorou slúžil ideálom našej viery a záujmom Katolíckej cirkvi. Sv. Stolica by udelením hodnosti kardinála spätne ocenila a vyzdvihla Selepčeniho prezieravý prístup, ktorým dokázal eliminovať dopad mocensko-politických dôsledkov reformácie a následného tureckého ťaženia do Európy rokovanimi a taktickými ústupkami v mene zásadných otázok, v ktorých nepoznal kompromis. Boli to otázky vernosti ideálom Cirkvi a katolíckeho impéria, bolo to uplatnenie princípu lojality štátneho funkcionára voči štátu a tým aj voči jeho občanom - samozrejmosť, s ktorou ešte aj dnes zápasia celé generácie politikov a verejných činiteľov.

Som toho názoru, že tento historický seminár urobil rozhodujúci krok na ceste k identifikácii všetkých parametrov Selepčeniho pôsobenia a ich správneho vyhodnotenia vo svetle historickej skúsenosti. Primeranú pozornosť by si zaslúžilo aj zmapovanie zdrojov jeho majetku. Niektorí autori medzi ne pripočítavajú aj údajne zrekvirované majetky „potrestaných“ reformátorov. Bez diskusie je Selepčeniho využívanie cirkevných a osobných zdrojov na rozvoj Katolíckej cirkvi, budovanie chrámov, obnovu chrámov a historických budov poškodených drancovaním Turkov a podporu podnikateľských aktivít (na Žitnom Ostrove založil r. 1666 prvú textilnú manufaktúru). Jeho podpora rádov a reholí nemá v dejinách Katolíckej cirkvi na Slovensku obdobu a vďaka tejto prezieravej politike vytvoril zázemie pre duchovné a vzdelávacie aktivity reholí, ktoré napokon slúžili celému Slovensku. Je

nepochybné, že Selepčeniho dielo by si zaslúžilo celý rad čiastkových štúdií i veľkú monografiu. A rovnako je isté, že sa to podarí dosiahnuť len vtedy, ak katolícki historici dokážu presvedčiť protestantských historikov, aby videli všetky dimenzie Selepčeniho osobnosti a činov.

Známy úslovie „Historia magistra vitae“ nás vedie k tomu, aby sme sumarizovali poučenia, ku ktorým nás nevyhnutne dovádza analýza Selepčeniho celoživotného úsilia. Vašu pozornosť by som rád upriamim na tieto prvky:

Nie vždy je nevyhnutnou súčasťou pokroku rozrušenie starých štruktúr. Neraz je zachovanie vnútorného súdržného spoločenského útvaru dôležitejšie pre život, ako revolučné ideológie, ktoré neraz stavajú na nepodstatných záležitostiach, alebo iba maskujú osobné mocenské alebo ekonomické záujmy.

Revolúcia, ktorá chce presadiť emancipáciu národných alebo spoločenských záujmov s pomocou vonkajších síl je cestou do pekla závislosti.

Revolúcie vždy nastoľujú riešenia, ktoré sú vzdialené realite. Ich pozitívne výsledky môžu síce posunúť vývoj o míle dopredu, ale prípadný neúspech má za následok neraz zhubnú vývojovú regresiu. Osud Uhorského kráľovstva, ktoré v dôsledku rebélie maďarskej šľachty bolo šťastie obsadené Turkmi, šťastie prestalo byť funkčnou štátoprávnou jednotkou, je toho najlepším príkladom. Obávam sa, že maďarská historiografia nie dostatočne upozorňuje na tieto aspekty a naďalej živí klímu, v ktorej „boj za národné právo“, „za práva maďarských menšín“ a za „národnostnú súdržnosť

všetkých Maďarov“ je považovaný za legitímnu obhajobu záujmov národného spoločenstva. V prípade Uhorska tento postup ignoroval záujmy ostatných uhorských národov, v prípade Slovenska, Juhoslávie a Rumunska tento postup ignoruje fenomenálny vyššieho štátneho útvaru, ktorého stabilita by nemala týmito neraz umelo vytváranými problémami ohrozená. Vôbec by neprekvapilo, ak by preferovanie problematiky maďarských menšín žijúcich v iných štátoch EÚ, teda mimo hraníc súčasného Maďarska, viedlo k ďalšej destabilizácii EÚ, ktorá pri svojich dnešných problémoch potrebuje iné témy a iné riešenia. Napokon tieto progresívne témy jednoty, spolupráce a spoločného úsilia potrebuje rovnako Slovensko ako aj Maďarsko.

Selepčeni evidentne vystupuje v dejinách ako Slovák, ale najmä ako Uhor, občan a predstaviteľ vyššieho štátneho celku. Myslím si, že jeho „uhorskosť“, jeho uhorská identita je dôležitejšou kvalitou, než jeho „slovenskosť“ a napriek tomuto poradiu dôležitosti urobil pre Slovensko v rámci Uhorska a Habsburskej monarchie viac, než ktokoľvek iný. Nie je v dnešnej situácii, keď potrebujeme nanovo definovať, uvedomiť si a zažiť svoju novú identitu, Selepčeniho duchovný, občiansky a štátnický postoj návodom, ako zvládnuť túto zložitú etapu našich dejín, v ktorej sme zakrátko po etablovaní sa ako štátoprávného národa museli odstúpiť rad prvkov našej suverenity centrálnym orgánom EÚ?

Málo analyzovaným prvkom je Selepčeniho bohatstvo, presnejšie - jeho cesta k bohatstvu a správa majetku, počínajúc zdrojmi až po dary,

subvencie a investície. Jeho životná dráha, ktorú možno bez nadsadenia opísať ako cestu od pastiera k miliardárovi je príkladná pokiaľ ide o vzťah k materiálnemu bohatstvu, resp. biede. Slováci sa vyznačujú nadmernou úctou voči biede. Stotožňujú biedu s hlavnými morálnymi hodnotami človeka (pozri príslovie „Chudoba cti netratí“). Vďaka tomu na jednej strane pociťujeme zábrany priznať sa, že nám záleží aj na peniazoch a majetku, ale aj zábrany zaradiť sa medzi majetných, lebo tí všetci sú vystavení závidia a podozrievaniu bez ohľadu na to, ako v skutočnosti získali svoj majetok. Tento postoj k chudobe a bohatstvu sa premietol aj do našej literárnej spisby, dramatickej tvorby, výberu tém. Ako by autori nedokázali odlišiť, že bieda môže byť na jednej strane dôsledkom sociálnej nespravodlivosti, teda neprimeraného rozdelenia spoločenského bohatstva, ale na druhej strane môže byť aj dôsledkom neschopnosti, nedostatku vzdelania, nechoty tvrdo a vytrvalo pracovať. Tak ako nemožno zatracovať všetkých boháčov, tak nemožno automaticky pasovať chudobných a biednych chudákov za „vzorových“ jedincov.

Na nebezpečenstvo tohto vyvyšovania ideálu čestného a poctivého chudáka a na údajný rozpor medzi majetkom a počestnosťou upozorňovali aj niektorí významní slovenskí vzdelanci, zapodievajúc sa sociológiou kultúry, ako napr. evanjelický kňaz - filológ a sociológ, absolvent Univerzity v Lipsku a v Paríži Ján Lajčiak (1875-1918), ktorý sa dôrazne postavil proti pozdvíhaniu biedy na úroveň akéhosi nimbu ľudského bytia a idealizovanie biedy označil za najväčšie nebezpečenstvo pre ľud. - Selepčeni na vlastnom osude a kariére rozpoznal, čo znamenajú peniaze v osude človeka pri rozvinutí jeho vrodenej kvality a predpokladov. Toto poznanie ho viedlo jednak k zhromažďovaniu majetku, ale zároveň aj k cieľavedomej redistribúcii vo forme darov a subvencií na miesta a ľudom, kde by tieto peniaze mohli priniesť čo najväčší ošoh. Z tohto hľadiska je Selepčeni príkladom pre ľudí v núdzi, ako možno motiváciu peniazmi a ziskom včleniť medzi spravodlivé a žiaduce parametre nášho bytia a na druhej strane pre bohatých, ako by sa mali venovať boju proti biede cieľenými dotáciami a darmi ako predpokladu vlastného prežitia, svojho spokojného života medzi spokojnými ľuďmi.

Žiadna doba sa nezaobíde bez vzorov. A žiadne dejiny sa nezaobídu bez skutočných veľikášov, ktorí stelesňujú súbor duchovných a mravných hodnôt tak skvele dokumentovaných autormi dnešných príspevkov.

Selepčeni v plnom rozsahu zodpovedá úlohe vzorového príkladu postojov a správania. Teraz ide už len o to, aby sme boli schopní priblížiť si ho ako meradlo nielen historických udalostí, ale aj nás samotných, našej doby a nášho úsilia. V mene lepšej budúcnosti Slovenska a Slovákov.

(Krátene)

Snímanie z kríža v nitrianskej katedrále, ktoré dal postaviť roku 1662 biskup Juraj Selepčeni

*Pokiaľ by vzdelanie
preniklo k širokým masám,
ľud by sa stal schopným
skôr vyjadrovať
pochybnosti, než ich riešiť,
a omnoho náchylnejším
na vzdor voči pravdám,
a nie na ich obranu.*

(kardinal Richelieu)

Naše spoločné seriálové putovanie po rozporuplných momentoch ideológie vzdelanostnej spoločnosti dospelo až k svojmu záveru. Pravdupovediac, dlho som otáľal, než som sa rozhodol, ako celý seriál uzavriem. Kládol som si totiž otázku: Zostať verný rešeršiam a nechať i v závere prehovoriť ctených pánov Kellera a Liessmanna, alebo využiť túto jedinečnú možnosť a prehovoriť vo väčšej miere sám za seba - za príslušníka prvej ponovembrovej (1989) generácie slovenskej mládeže?

Priklonil som sa k druhému variantu, pretože ten mi lepšie umožní - aspoň si tak navrávam - sprostredkovať čitateľovi nie český, nie rakúsky, ale slovenský pohľad na vec - pohľad novej slovenskej generácie: aspoň tej časti z nej, ktorá má vôľu „nastúpiť“ na cestu života a chuť úprimne uchopiť do vlastných rúk opraty koňa cválajúceho k diaľavám budúcnosti; a napokon prostredníctvom seba: opäť uchopiť našu budúcnosť rukami slovenského národa, budúcnosť, ktorá spočíva vo výchove našich budúcich generácií, vo vedení našich detí. A preto pochopenie globálnych trendov v školstve vnímam ako kardinálny problém každého takého národa, ktorý chce žiť a dýchať nielen dnes, ale aj zajtra. A ja chcem, aby moje deti zajtra dýchali a z nich dýchala i slovenskosť. Netúžim po tom zo žiadnych ideologických dôvodov, ale skôr z dôvodov ľudskej prirodzenosti - chcem totiž ako každý normálny muž raz so ženou splodiť deti a umožniť im rozvoj ich osobnostnej identity, aby mohli prežiť plnohodnotný oduševnený život, nie život prázdneho konzumenta, poslušného lokaja či duševného bezdomovca alebo hodnotového bezvedomca.

Ako sme si však naznačili v predchádzajúcich článkoch, súčasťou ideológie vzdelanostnej spoločnosti je program zavŕšenia genocidy národných tradícií, navonok v prospech zefektívnenia vzdelávania, v skutočnosti však v prospech ekonomického výnosu zo vzdelania, ale vo svojej podstate v prospech konečného preskupenia spoločensko-mocenských síl na stranu „reformátorov“ alebo príznačnejšie - „revolucionárov“. Ak totiž človek študuje ľudské dejiny, časom musí nadobudnúť pocit, akoby ktosi v jednom type revolúcií vyvrhával do ulíc telá zapáchajúcich mršín, z ktorých prelietavé muchy šíria nákazlivé choroby na ľudí. Naopak, v druhom type revolúcií zasa akoby ktosi ľudí na tieto zdochliny a z nich sa šíriace choroby upozorňoval, nakazeným pomáhal a zdochliny odpratával a za svoje prejavy „humanizmu“ sa mu nakoniec od postihnutej spoločnosti dostávalo uznanie, až sa pre svoje „zásluhy na záchrane ľudstva“ dotýčny spravídla presunul do mocenského čela takejto spoločnosti. Na tom by nebolo nič neprirodzené a zlé, ak by nejestvovalo podozrenie, že „vyvrhávač mršín“ a „zachraňujúci humanista“ môžu byť jedna a tá istá osoba, respektíve jedno a to isté historické hnutie usilujúce takýmto zákerným spôsobom o moc. Poľahky o prebratie moci z rúk tradičných európskych monarchistických vládcov.

Ako inak by sa totiž dal vysvetliť

Varovné rešerše z Kellera a Liessmanna VI.

Nie mečom – perom zotročení

súčasný trend, kedy sa pod rúškom „informatickej revolúcie vo vzdelávaní“ prisľubujúcej nám tie najmodernejšie hory-doly zavádzajú do praxe paradoxne stredoveké modely unifikovaných vzdelávacích systémov? Systémov ako jednotný európsky vysokoškolský priestor. A pritom, v úplnom rozpore s tým, čo nám je prezentované, v akejsi pomyselnej „dôvodovej správe“ by sme našli dômyselné odstraňovanie osvietenských a demokratických „výdobytkov“ ako sústavy „neodňateľných, nescudziteľných, nepremlčateľných a nezrušiteľných“ ľudských práv pre ich nefunkčnosť. Dnes je jasné, že sústava ľudských práv bola sprivatizovaná, ak nie hneď od začiatku privátna. Tábor revolucionárov, ktorý tieto „neodňateľné a tak ďalej“ práva do spoločnosti zavádzal, si dnes vyhradzuje všetky práva na ich odňateľnosť a tak ďalej... Právo na vzdelanie? Ich odpoveď je: Nie, kádrový posudok! Právo na informácie? Ich odpoveď je: Nie, regulácia internetu! Právo na slobodu v badaní? Ich odpoveď je: Nie, osvietenskú lož! Právo na rovnosť v súťaži svetónázorov? Ich odpoveď je: Nie, politická korektnosť! A takto by sme mohli pokračovať ďalej i my...

Sľubovaný revolučný výbuch farebných novostí čo sa duševnej podstaty ľudského života týka sa vo vzdelanostnej spoločnosti nekonal. A ani konať nebude. Ak by totiž mal pojem vzdelanostnej spoločnosti vystriedať doterajší pojem priemyselnej spoločnosti, musel by byť aj spôsob výroby dovtedy spoločnosť určujúci vystriedaný inou silou. Tak tomu však, bohužiaľ, dnes nie je. Skutočnosť, že určité formy priemyselnej výroby už nie je vidieť, neznamená, že neexistujú, boli len premiestnené. Vysoké pece oceľiarní, komíny petrochemického priemyslu horia a kúria rovnako ako predtým, ale v iných, lacnejších oblastiach sveta. Rozhodujúce však je, že na základnej štruktúre industriálnej výroby nezmenila digitálna revolúcia, pokrok vedy a techniky vôbec nič. Skôr naopak. Ide o mechanizovanú a automatizovanú výrobu identických produktov za identických podmienok a identickými prostriedkami. Industrializácia teda vyjadruje proces podriadenia ľudskej činnosti výrobnému paradigmatu identity. (Liessmann, 2008, s. 29-31)

Nepatentované (akademické a iné) slobody a práva sa plne podriaďujú patentovaným procesom výrobných štandardizácie, mechanizácie a unifikácie. Žiaden prechod od priemyselnej spoločnosti k spoločnosti vzdelania, akejsi akademickej spoločnosti. Naopak - vedenie je prudkým tempom industrializované. Eufemicky mienené heslá o vzdelanostnej spoločnosti hovoria klamným jazykom. Ak hovoríme o výskume a vývoji, ide o výrobné priestory vedenia, ktoré má byť čo najrýchlejšie transferované do zóny ekonomického zhodnotenia. Ak hovoríme o univerzitách ako o podnikoch, ktoré vedú manažéri vedenia, ktorí predkladajú bilancie vedenia, podľa ktorých možno poznať, či je pomer vstupov a výstupov rentabilný, znamená to, že je nutné aplikovať na vedenie všetky priemyslové postupy a definované parametre podnikového hospodár-

stva, aby to všetko dávalo nejaký zmysel. (Liessmann, 2008, s. 29-31)

(1) Vzdelanie tak stratilo v ideológii vzdelanostnej spoločnosti svoj pôvodný zmysel. Európski komisári EKVD (Evropskij komissariat vnútrenných del) hľadá „nové obsahy“ vzdelania. (1.1) Reprodukcia nadindividuálnych spoločenských hodnôt ustúpila kapitalizácii (zásadám speňažiteľnosti hoc aj na trhu zábavy) všelijakých individuálnych pseudohodnôt a extravagancií (ako katalóg týchto úchyliet poslúži Smotánka a Guinnessova kniha rekordov). (1.2) Zbavovanie ľudí asociálnosti sa zmenilo na výchovu k nespoločenskosti v dôsledku prílišnej odbornej špecializácie - ľudia z dvoch rôznych odborov sa nemajú o čom rozprávať, pretože ich rozhrád je natoľko profilovaný, že všeobecné skutočnosti, a vôbec zmysel života ako takého im uniká. (1.3) Vedenie k morálnosti upravila dogma liberalizmu „tolerancie za každú cenu“ a filozofia „multikultúrnej morálky“ na preferovanie zvrhlosti a exotickosti. Stále častejšie sú europoidné deti v školách vedené k osvojovaniu si morálnych vzorcov iných rasových skupín, za vplyvnej asistencie preferovania hudobných štýlov ako napríklad „rap“ v európskych rádiách, ktorého prejavy sú stesnením negroidných vzorcov správania. Slovenské deti v školách celkom určite nespoznali klavírne skladby Franza Liszta, kresťanské skladby Mikuláša Schneidera-Trnavského, orchestrálné skladby Eugena Suchoňa či operety a symfonické orchestre Gejza Dusíka... (1.4) Povznesenie z asociálneho egoizmu a pudového bytia do vyššieho štádia vedomého a dobrovoľného ukáznenia sa pod vplyvom ideológie vzdelanostnej spoločnosti nekoná, naopak, egoizmus je preferovaný a dobrovoľné ukáznenie pudovosti (pozitívna konformita) sa pokladá za prejav stádovitosti a neoriginálnosti - na Slovensku za „katolícky zadenbený konzervativizmus“. (1.5) Vzdelanie dnes neprekročuje ani rámec elementárnych každodenných právd a všedných praktických schopností, naopak, škola sa pod heslom „približenia k životu“ zameriava práve na zdôrazňovanie banalít a praktický výcvik budúcich manuálnych pracovných návykov. Neslávnym príkladom zovšednenia školy je tak pateticky nazývaná „emocionálna výchova“, ktorá je v skutočnosti výchovou k tolerantnej debilite, kedy sa na vysokej škole v rámci humanitných vied začíname baviť „o psíkoch a mačičkách“. (1.6) Miesto racionality a emocionálnej stability vstúpuje európske školstvo deťom tzv. Auschwitz komplex, a teda vzorec správania ako súbor emocionálne extrapolizovaných, teda neadekvátne a neobjektívne silných reakcií pokiaľ ide o Židov, Cigánov, černochoch, homosexuálov a v našom geopolitickom pries-

tore iné - doposiaľ - menšiny. Auschwitz komplex má za následok infantilnú regresiu nášho duševna. (1.7) Škola však deťom nevštepuje žiadne pevné idey (skôr stavia na nestabilných dojmoch a emóciách) a akákoľvek diskusia o hodnotách sa končí relativizmom (všetko je „vecou názoru“ a proti gustu pedsa žiaden dišputát!). (1.8) Vzdelávacie zariadenia preto v súlade s teóriou nevzdelanosti zamaskovanej pod ideológiu vzdelanostnej spoločnosti už nepredstavujú protiklad k inštitúciám životnej nutnosti, pretože súčasne školy charakterizuje práve núdza o životnú potrebnosť. Deti vychováme k tomu, aby z pragmatického hľadiska „držali hubu, ak sa chcú mať v živote dobre“, žiaci aj učitelia sú denne vystavovaní tlaku užitočnosti a negatívnej konformity (zlé zo zásady nekriticovať!), relevancie praxe (na čo mi to bude?), blízkosti životnej reality (aj tak raz zomrieme!) a aktuálnosti (a na čo sú mi dnes dejiny Rima?)!

Škola tak definitívne prestala byť miestom slobody, pohody, sústredenia a kontemplácie a tým v podstate škola prestala byť školou! Zmenila sa na zariadenie životnej nutnosti, v ktorom dominujú projekty, praktika, skúsenosti, kontaktné siete, exkurzie a výlety - a to všetko v mene (sociálno-) demokratického programu „prípravy človeka do života = zamestnania“!

Kolaborácia sociálnej demokracie s požiadavkami nadnárodného kapitálu znamenala - dnes to už môžeme vysloviť pokojne v minulom čase - pre vzdelávacie inštitúcie intelektuálnu katastrofu a v konečnom dôsledku transformáciu univerzít na továrne. Priemysel nepoznačilo ľudské poznanie o takej miery, ako bolo poznanie priemyselné!

(2) Účelom aplikácie teórie nevzdelanosti do praxe zamaskovanej v ideológii vzdelanostnej spoločnosti je školstvo (2.1) oddemokratizovať (podriaďiť iným, než ľudovým záujmom), (2.2) odľuďštiť (zaviesť jeho ekonomický rozmer) a (2.3) demasifikovať (premeniť na elitárske).

(3) Aplikácia teórie nevzdelanosti do praxe spôsobuje segregáciu ľudí do dvoch táborov nielen na základe akademickej výkonnosti, ale súčasne aj na základe miery ich stotožnenia sa so samotnou ideológiou vzdelanostnej

spoločnosti, a to na tábor ľudí, ktorým bude umožnený prístup iba k ľudovému vzdelaniu a na tábor ľudí, ktorým bude umožnený prístup aj k elitnému vzdelaniu. Nestačí mať kultúrne zázemie k nadobudnutiu vzdelania a duševné schopnosti k osvojeniu si poznania, je potrebné byť k nadobudnutiu a osvojeniu si oboch na elitných inštitúciách pred-certifikovaný treťou stranou. Pred-certifikáciu prevádza ideológ prostredníctvom kvalitatívnych evalvácií vzdelávacích inštitúcií a porovnávaním výkonu jednotlivcov a skupín v medzinárodných rebríčkoch, zostavovaním ktorých núti ideológ inštitúcie postupne vyradzovať takých uchádzačov o získanie výstupného certifikátu, ktorí nevyhovujú systému z ideologického hľadiska (hlbkovo analyzujú rasové teórie, hlbkovo analyzujú teórie iných foriem vládnutia než je demokratická forma, hlbkovo analyzujú páva a slobody ap.). Človek prechádza certifikačným procesom priebežne počas celého života, teda pred aj po vstupe do vzdelávacieho systému a udelením výstupného certifikátu aj po opustení tohto systému. Koho si systém neocajchuje, výstupný certifikát, ktorý by ho oprávňoval zasiahnuť do riadenia spoločnosti, dotýčny nezíska aj keby sa na hlavu postavil.

Samozrejme, môžeme hovoriť o prirodzenej vlastnej obrane systému prostredníctvom vzdelávacieho procesu, ale vďaka takejto ofenzívnej obrane sa demokratický systém stáva paradoxne nedemokratickým a premoderným. Navyše, odstredivá sila osvietenských myšlienok (v podobe explózie modernizačných revolúcií) sa vyčerpala a začali ju preháňať dostredivé sily, ktoré spôsobujú zrútenie sa, implóziu princípov modernity samých do seba. Sice úplne logicky, a pritom „tak nečakane“ vraciame sa k organickým stavovským spoločnostiam tradičného typu, s predmodernými formami absolutistickej vlády a k elitárstvu miesto egalitárstva. Povaha ideológie vzdelanostnej spoločnosti je toho prvým dôkazom a regres vzdelávacích systémom prvým príznakom. Ťažko povedať, či osvietenci a revolucionári túto situáciu predpokladali, keď tvorili „nové svety“, ale dnes nemôže byť už viac pochyb o tom, že títo osvietenci a revolucionári sa pokúšajú ujať zjavnej príležitosti postaviť sa na miesto pôvodných európskych absolutistických vládcov. Akoby celý projekt tzv. ľudského pokroku poslúžil iba výmene týchto vládcov pri moci, kedy z otroka sa stal námezdný robotník, ktorého osud bol spečatený nie mečom a pevnou rukou jeho vládcu, ale jeho perom a vlastnoručným podpisom...

IGOR CAGÁN

Kresba: Andrej Mišanek